

TARSUS
ÜNİVERSİTESİ

TARSUS ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

TARSUS UNIVERSITY
JOURNAL OF THE FACULTY OF ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE SCIENCES
Yıl/Year:2024, Cilt/Vol:5, Sayı/Issue:2, ss./pp. 123-148

(e-ISSN:2757-5357)

KENTSEL GÜVENLİK HAKKININ SUNUMUNDA BEKÇİLERİN ROLÜ ve BEKÇİLİK STATÜSÜ İÇİN YENİ İSİM ÖNERİLERİ*

The Role Of Watchmen In The Presentation Of The Right To Urban Security and New Name Suggestions For The Watchmanship Status

Murat ÖZTÜRK

Sorumlu Yazar / Corresponding Author
İstanbul Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
Doktora Öğrencisi
muratozturk1@ogr.iu.edu.tr
0009-0008-7579-6564

Prof. Dr. Rüveyda KIZILBOĞA

ÖZASLAN

Marmara Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi
Yerel Yönetimler Bölümü
ruveyda.kizilboga@marmara.edu.tr
0000-0001-7468-0844

Makale Türü :Araştırma
Makale Gönderim Tarihi :07.08.2024
Makale Revizyon Tarihi :07.10.2024
Makale Kabul Tarihi :08.10.2024

Atf/Citation: Öztürk, M. ve Kızılboğa Özaslan, R. (2024). Kentsel güvenlik hakkının sunumunda bekçilerin rolü ve bekçilik statüsü için yeni isim önerileri. *Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5 (2) , 123-148.

* Bu çalışma, Prof. Dr. Rüveyda Kızılboğa Özaslan danışmanlığında yürütülen, Murat Öztürk tarafından hazırlanan ve Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde kabul edilen "Kentsel Güvenlik Hakkının Sunumunda Bekçilerin Rolü ve Bekçilik Statüsü İçin Yeni İsim Önerileri" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

Doi: 10.56400/tarsusiibfdergisi.1529883

Öz

Güvenliğin kentlerdeki uygulaması olan kentsel güvenlik hakkı, önemi artan temel insan haklarından. Osmanlı İmparatorluğu'nda yoğun olarak görülen kentsel güvenliğin uygulayıcıları bekçiler, Cumhuriyet'in ilk yıllarında da etkinliklerini sürdürmüşlerdir. Zamanla azalan bekçilik statüsü, 1990'lı yıllarda durmasına karşın, 2016'da tekrar hatırlanmıştır. Çalışmada, dönemsel ve saptayıcı araştırmalar ile veriler toplanarak metin analizi yapılmıştır. Bekçilerin görevleriyle alakalı resmî kayıtların düzensiz ve yetersiz olması, alanyazında saha çalışmalarının azlığı, bekçiliğin polis ve jandarma teşkilatları arasında belirsiz bir konumda olması çalışmanın sınırlılıklarıdır. Özellikle Anayasa Mahkemesinin 22 Mart 2023 tarihinde verdiği E.2020/59, K.2023/53 kararıyla 7245 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu'nun birden fazla maddenin iptal edilmesi ve son alımın üzerinden uzun süre geçmesi gibi sorunlar nedeniyle bekçilik müessesesinde belirsizliklerin arttığı tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, çarşı ve mahalle ifadeleriyle kullanılan bekçilik statüsü için ilgili ifadelerin kaldırılarak yerlerine kent bekçisi, kent muhafızı, gece polisi veya polis yardımcısı gibi yeni isimler ve unvanlar önerilerek güncel bir yasal düzenlemenin yapılması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Güvenlik Hakkı, Çarşı ve Mahalle, Bekçilik.

Abstract

The right to urban security, which is the application of security in cities, is one of the fundamental human rights of increasing importance. Watchmen, the enforcers of urban security, who were seen extensively in the Ottoman Empire, continued their activities in the first years of the Republic. The watchmanship status, which is declining over time, although stopped in the 1990s, was recalled again in 2016. In the study, text analysis was performed by collecting data through periodic and descriptive research. The limitations of the study are that official records regarding the duties of watchmen are irregular and insufficient and there are few field studies in the literature. It has been determined that uncertainties have increased in the establishment of watchmanship, especially due to problems such as the cancellation of more than one article of the Law No. 7245 on Bazaar and Neighborhood Watchmen with the decision E.2020/59, K.2023/53 given by the Constitutional Court on March 22, 2023 and the long period of time that has passed since the last staffing. As a result of the study, it was pointed out that the relevant expressions for the watchmanship status used with the expressions of bazaar and neighborhood should be removed and new names and titles such as city watchman, city guard, night police and police assistant should be proposed and an updated legal regulation should be made.

Keywords: the Right to Urban Security, Bazaar and Neighborhood, Watchmanship.

GİRİŞ

Kentsel güvenlik hakkı, güvenlik hakkının yerel düzeyde uygulanmasından ibarettir. Güvenli kentlerin oluşturulmasını hem merkezi yönetimler hem de yerel yönetimler yaptıkları hizmetlerle temin ederler. Türkiye’de merkezi idare, güvenlik hakkını sağlarken esas olarak polis ve jandarma teşkilatlarından faydalanmaktadır. Çarşı ve mahalle bekçiliği ise ilgili teşkilatların içinde görev yapmaktadır. Çalışmada, kentsel güvenliğin sağlanmasında son dönemde tekrar işlerlik kazanan bekçilik statüsü ele alınmıştır. Bu kapsamda çalışma, üç ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, kentsel güvenlik hakkı, güvenlik hakkından başlanarak açıklanmıştır. Özgürlük ve güvenlik hakkı ile kentli haklarının tanımları ayrıca yapılmıştır. Yine, güvenli kentlerin, suçun ve suç korkusunun tanımı kısaca yapılmış ve örneklerle ifade edilmiştir. Son kısımda, kentsel güvenlik hakkının sunumunda yetkili aktörlerden olan emniyet, jandarma, sahil güvenlik, özel güvenlik ve belediye zabıtası kısaca tanıtılarak çarşı ve mahalle bekçiliğinin kısa bir tanımı verilmiştir.

İkinci bölümde, çarşı ve mahalle bekçiliği tarihsel süreç içinde incelenmiştir. Bekçilik statüsü ilk olarak, İslamiyet dönemlerinde ve sonrasında Türk devletlerinde, Osmanlı İmparatorluğu’nda, Türkiye Cumhuriyeti’nde ve 21. yüzyılda olmak üzere tarihsel dizi içinde ayrı ayrı tahlil edilmiştir. Çarşı ve mahalle bekçiliğinin en yoğun görüldüğü Osmanlı İmparatorluğu dönemi, daha ayrıntılı bir şekilde ve birincil kaynaklardan doğrudan aktarılan bilgilerle anlatılmıştır. Son olarak dünyada çarşı ve mahalle bekçiliğinin eski ve güncel örnekleri verilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde, bekçilerin yaşadığı sorunlara ve taleplerine ayrı başlıklar altında yer verilmiş, bekçilik statüsü için yeni isim önerilerinde bulunularak çalışma sonlandırılmıştır.

1. KENTSEL GÜVENLİK HAKKI

Temel insan haklarından biri olan kentsel güvenlik hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı ile bir arada kullanılması gereken haklardandır. Kentli hakları arasında da kritik bir öneme sahip olan kentsel güvenlik hakkının, yetkili organlar tarafından temin edilememesi durumunda kentler, güvensiz hale gelecek ve kent sakinleri daha güvenli mekânlarda yaşamak için yeni arayışlara gireceklerdir. Özellikle kentlerde suç ve suçlu oranlarının artması kentlerin dokusuna zarar verecek ve yeni kent tiplerinin ortaya çıkmasına neden olacaktır.

1.1. Güvenlik ve Özgürlük Hakkı, Kentli Hakları ile Suç Korkusu Bağlamında Kentsel Güvenlik Hakkı

Güvenlik hakkı, kişi özgürlüğünün tabii bir sonucudur ve kişinin fiziksel olarak özgür olmasından ibarettir. Güvenlik içinde yaşamak, keyfi yakalanmayıp tutuklanmamak, serbestçe seyahat etmek ve özel yaşamında özgür olmaktır. Güvenlik hakkı, sosyal hayatın lüzumları neticesinde, yasal zeminde ifade edilen ve belirli haller dışında insanın hareket özgürlüğünden mahrum kılınamamasını anlatır (Kaboğlu, 1998: 174). Özgürlük hakkı ise, kabaca insanın bedensel özgürlüğünü ifade eder. Özgürlük hakkı, bireyin yasal olmayan bir şekilde özgürlüğünden mahrum edilmemesini amaçlarken; güvenlik hakkı, özgürlük hakkından yararlanılmasını engelleyen keyfi ve hukuk dışı devlet uygulamalarına karşı bireyi müdafaa etmeyi amaçlar. Özgürlük ve güvenlik hakkı, tabiri caizse madeni bir paranın yazı ile turası gibidir

(Kalabalık, 2016: 199). Nitekim güvenlik hakkı, insan haklarının kaynağı olan insanın, tam da haklarının gerektirdiği gibi güvenli ve huzurlu bir yaşam sürdürme hakkına sahip olması demektir. Bu hak, devletler tarafından kişiler arasında ayrımcılığa yol açmayacak biçimde uygulanmalıdır. İlave olarak güvenlik hakkı, kişinin özgürlük hakkıyla doğru orantılıdır ve birçok yerde özgürlük hakkıyla güvenlik hakkı bir arada kullanılmaktadır.

Kent hakkını ilk gündeme getiren 1967 yılında yazdığı kitapla Henri Lefebvre olmuştur. 1960'lı yıllarda gerek erken gerek geç sanayileşmiş ülkeler; toplumsal, siyasal ve ekonomik açılardan radikal dönüşümlere tanık olmuş ve bu radikal dönüşümler yeni toplumsal mücadeleleri ve yeni hak taleplerini beraberinde getirmiştir. Kavramın 2000'li yıllarda popülerlik kazanmasında ise Lefebvre'nin kitaplarının 1990'lı yıllardan itibaren İngilizce'ye çevrilmesi etkili olmuştur (Savaşkan, 2022: 327). Lefebvre, çalışmalarında *“ville”* (şehir) ve *“urbain”* (kent) terimlerini ayırarak şehir terimini kullanmayı tercih etmiş ve şehir hakkını şöyle tanımlamıştır: *“Basit bir ziyaret etme ya da geleneksel şehirlere geri dönme hakkı olarak düşünülemez. Sadece dönüşmüş, yenilenmiş kentsel yaşam hakkı olarak formüle edilebilir”* (Lefebvre, 2022: 132). Kentli hakları, kişilerin karakterlerini etraflıca geliştirmenin yanında, barınma, üretme, dinlenme ve dolaşma gibi faaliyetlere imkân tanıyan kentsel hayat alanı zorunluluğundan dolayı ortaya çıkar. Kentsel hizmetlere ulaşma hakkı; yerleşimlerde barınma, ulaşım, içme ve kullanma suyu arzı, katı atık dönüşümü ve atık su boşaltımı, elektrik gibi hizmetlerin kentlilere eşit, adil ve yeterli bir şekilde sunulmasıyla gerçekleşebilir (Ertan ve Ertan, 2013: 56). Kentli haklarının tanımının tam olarak yapıldığı uluslararası kabul görmüş bir hukuki düzenleme bulunmamaktadır. Sadece 17-19 Mart 1992'de Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı, bu hususta milat olarak düşünülebilir (Tekeli, 2011: 186).

Kentsel güvenlik hakkı ise güvenlik hakkının kentlerde talep edilmesinden, uluslararası sözleşmelerle ve anayasalarla tanınan ve korunan güvenlik kavramının yasalarla tanınmasından ibarettir. Eğer güvenlik kavramını anayasa olarak düşünürsek, kentsel güvenlik yasa olacaktır. Güvenlik kavramını genel yasa olarak tanımlarsak, kentsel güvenlik özel yasa olarak tanımlanacaktır. Güvenlik ile kentsel güvenlik iktisat biliminde tanımlanacak olursa birbirlerinin yerine geçen ikame mallar olarak değil, birlikte kullanılan tamamlayıcı mallar olacaklardır. Nihayetinde iki kavram birbirinden ayrı düşünülemez. Aynı oldukları husus, uygulayıcıları ve muhataplarıdır. Güvenlik, merkezi yönetim tarafından sağlanırken; kentsel güvenlik hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimler tarafından dayanışma ve iş birliği içinde sağlanır. Bunların kapsadıkları alanlar da doğal olarak farklılaşmaktadır. Aynı şekilde, yetkili ve sorumlu kişiler genellikle farklıdır. Örneğin, Türkiye'nin güvenliğinin sağlanmasından İçişleri Bakanı sorumluyken, herhangi bir ilin güvenliğinin sağlanmasından o ilin valisi sorumludur. Aynı yetki ilçelerde kaymakamlardadır. Güvenlik ve kentsel güvenliğin hak olarak tanımlanması uygulayıcılarına sorumluluklar yüklemekte; muhataplarına ise faydalanma imkânı sağlamaktadır. Bu kavramlar hak olarak tanımlandığında önemi ve kapsamı artmaktadır.

Alanyazında güvenlik kavramı, daha çok asayiş ile ilgilendirilerek ele alınmaktadır. Oysa gerek tabii gerekse insanların neden olduğu afetler kişilerin kendilerini güvensiz hissetmelerine sebep olmaktadır. İnsanlar, yaşam sürdürdükleri mekânlarda hayatlarını can ve mal kaybı yaşamadan güven ve huzur içinde geçirmeyi arzu ederler. Hem dünyada hem de Türkiye'de kentlerde hayat süren nüfus oranının fazlalığı dikkate alındığında idarecilere, güvenli yaşam

sahalarının yaratılması konusunda mühim vazifeler düşmektedir (Kızılböğâ Özaslan, 2020: 248). Özellikle son günlerde kent ve güvenlik kavramları birbirinden ayrı düşünülemez bir arada ifade edilmektedir. Kişi bakımından yaşanan kent, güvenli ve huzurlu olduğu müddetçe orada yaşama isteği sürdürülür. Eğer güvenli değilse, daha güvenli olduğu bilinen başka bir kente taşınır (Kaypak, 2013: 5). Kent yaşamında güvende yaşama hissinin azalması ve fazlaşan güvenlik kaygıları, günümüzde yüksek güvenlik olanaklarına sahip siteleri ortaya çıkarmıştır. Özgürlük ve güvenlik hakkına sahip olarak bu haklar altında yaşamlarını idame ettirmek isteyen kentlilerin aşırı güvenli, sayısız kameralı, dikenli ve elektrikli yüksek duvarlarla çevrilmiş sitelerde yaşamaya yönelmesi, kentsel mekândan ayrılmış “güvenlik adaları” oluşturmaktadır (Altınışik, 2023: 45). Ayrıca, devletin ve yerel yönetimlerin karşı karşıya olduğu, son dönemlerin en çarpıcı gündem maddesi olarak “yeni kentliler”, başka bir ifadeyle göçmenler ve göçlerin kentlere naklettiği problemlerin en temel sebebi güvenlidir. Göç ile kalabalıklaşan kentler, kentin yerlileri bakımından endişe verici bir tehdit gibi algılanabilmektedir (Sipahi, 2016: 26).

Kentler, hem yoğun ve heterojen nüfus yapısı hem de yabancılaşma ile zayıflayan sosyal denetim mekanizmaları nedeniyle suç işlenmesi için uygun alanlar olarak kabul edilir. Aynı zamanda kentler, sahip oldukları zenginlik nedeniyle de suçun hedefi olabilirler. Tüm bu nedenlerden dolayı, tarihsel süreç içerisinde kentler, suç ile zikredilmiş, büyük kentlerde ise suç olgusu süregelen bir problem olarak var olagelmıştır (Karasu, 2012: 176). Suç korkusu, kişilerin hayatlarını idame ettirdikleri mekânlardaki güvenlik eksikliklerinden dolayı duydukları korku hissini ifade eder. Güvenlik ihtiyacı, beslenme ve dinlenme gibi temel fizyolojik ihtiyaçlarımızdan sonra gelen önemli bir ihtiyaç olup insanların bu yüzden birlikte yaşaması gerekmektedir. Toplu olarak yaşamı idame ettirmenin en kritik koşullardan birisi toplum norm ve kurallarına uyulmasıdır. Bu kurallara uyulmadığı durumlarda suç kavramı ortaya çıkarak insanlar üzerinde suç korkusunun yaşanmasına neden olur.

Toplumu oluşturan bireyler, toplumun kalıp ve nitelikleriyle uyumlu yaşadıklarında, toplumun birer üyesi olduklarını ifade eden toplumsal sözleşmeyi onaylamış olurlar. Bunun karşılığında beklenti ise yasal otoritenin temin etmesi gereken güvenlidir. Suç meydana geldiğinde, suçlunun ve etrafındakilerin maruz kaldığı sıkıntılardan daha mühimi, toplumsal güvensizlik hissidir. Bunun sonucu olarak suç korkusu, sosyal bağları bozabilir ve kentlilerin hayat kalitesini düşürebilir (Işık, 2015: 465). Kentlerde güvenlik kameralarının artışı, evlere ve arabalara güvenlik cihazlarının montajı ve yüksek güvenli ve duvarlı sitelerin inşa edilmesi ve özel güvenlik alanındaki değişimler, kentlerde suç korkusunun fazlaştığını kanıtlamaktadır (Aliağaoğlu ve Uğur, 2021: 45). Özetle suç korkusu, özellikle 1980’li yıllardan itibaren uygulanan neo-liberal politikanın olumsuz sonuçlarından biri olan gelir eşitsizliği nedeniyle artmıştır. Suç korkusu nedeniyle yüksek güvenli sitelerde “neo-mahalleler” oluşmuş ve sakinleri, kendilerini bu gibi yerlerde daha güvende hissetmişlerdir.

1.2. Kentsel Güvenlik Hakkının Sunumunda Yetkili Aktörler

Kentsel güvenlik hakkının temin edilmesi çok yönlü politikalar gerektirmekte ve herhangi bir eksiklik durumunda olumsuz sonuçlar görülmektedir. Bunun yanında kentsel güvenliğin sağlanmasında uygulanan politikalar kadar uygulayıcılar da aynı derecede öneme sahiptir. Kentsel güvenlik; görev, yetki ve coğrafi alan gibi farklı durumlarda

birbirinden bağımsız birimler tarafından sağlanır. Buna göre polis teşkilatı genel ve özel birçok görevi yerine getirirken, jandarma teşkilatı polisin olmadığı yerlerde görevli ve yetkilidir. Zabıtalara, belediye sınırları içinde belediyelere bağlı olarak görev yaparken, Sahil Güvenlik deniz sınırlarının güvenliğinin sağlanmasından sorumludur. Görüldüğü üzere, idare güvenlik hizmetlerini çeşitli statüdeki görevlileri vasıtasıyla yerine getirmektedir. Çarşı ve mahalle bekçiliği ise genel kolluk kuvvetlerine yardımcı olmak üzere, emniyet ve jandarma teşkilatları bünyesinde silahlı bir kolluk olarak örgütlenmiştir. Gelecek paragraflarda ayrıntılı olarak anlatılacağı üzere bekçilik sistemi, yasal statüsüne tam olarak 1914 tarihli Çarşı ve Mahallât Bekçileri Hakkındaki Kanun ile kavuşmuş olup 14 Temmuz 1966 tarihli ve 772 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu ile günün koşullarına uygun olarak yeniden düzenlenmiştir. 1966 yılında yürürlüğe giren Kanun'dan itibaren alım sayıları ciddi şekilde azalmış ve 1995 yılında bekçi alımları tamamen durmuştur. 2008 yılında bir hareketlilik yaşanarak yardımcı hizmetler sınıfında bulunan Çarşı ve Mahalle Bekçileri, Emniyet Hizmetleri sınıfına alınarak göreve devam etmişlerdir. 2016 Nisan ayı itibarıyla yeniden personel alım ilanına gidilirken, ilk olarak 20 ilde 69'u kadın 9 bin 433 bekçi alımı yapılmıştır. 11 Haziran 2020 tarihli ve 7245 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçiliği Kanunu ile bekçilik müessesesi düzenlenip günümüzdeki son halini almıştır.

2. ÇARŞI ve MAHALLE BEKÇİLİĞİ ve TARİHİ

Çarşı ve mahalle bekçiliği, çeşitli topluluklarda veya devletlerde farklı isimler altında var olmuş güvenlik birimlerinden biridir. Her ne kadar farklı isimlerle anılmış olsalar da temel olarak belirli bir yerde belirli görevleri yapan temel güvenlik görevlileri olarak çalışmışlardır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde daha fazla görülen bekçilerin sayısı, 1980'li yıllara gelindiğinde oldukça düşmüştür. 2016 yılında tekrar hatırlanan bekçiler, günümüzde sokaklarda hizmet etmeye devam etmektedirler.

2.1. Çarşı ve Mahalle Bekçiliği Tanımı ve İlk Örnekleri

Güvenlik, insanların en temel ihtiyaçlarından biridir. İlk çağlarda göçebe olarak yaşayan, daha sonrasında yerleşik yaşama geçen insanların, güvenliğe olan ihtiyaçları hiçbir zaman değişmemiştir. Yabani hayvanlardan korunmak için başlayan güvenlik kaygıları, zamanla insanların birbirlerinden korunmasına kadar gitmiştir. Bu ihtiyacı karşılamak için sürekli olarak yöntemler aranmıştır. Birlikte yaşamaya başlayan insanoğlu, sonunda kendi içinden oluşturduğu örgüt veya örgütlerle en temel ihtiyaçlarından olan güvenliği sağlama yoluna gitmiştir. Devlet adı verilen kurum, kendi içinde güvenlik birimlerini oluşturmuş ve güvenlik hizmetini sağlamaya başlamıştır. Her ne kadar bir kurum olarak adlandırılmasa da bekçilik statüsü, bu temel ihtiyaç sonrasında ortaya çıkmış ve yüzyıllardan beri uygulanagelmiştir. Bu hizmeti yerine getiren görevliler zamanla değişik isimlerle anılsa da görevleri, küçük idari birimlerin himayesi olmuştur.

772 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu'na göre, "*çarşı ve mahalle bekçi teşkilatı, en büyük mülkiye amirinin emrinde, genel zabıtaya yardımcı, silahlı bir kuruluştur*" (md.2). 7245 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu'na göre bekçi: "*Genel kolluk kuvvetlerine yardımcı olmak üzere, emniyet ve jandarma teşkilatları bünyesinde silahlı bir kolluktur*" (md.2). TDK güncel Türkçe sözlüğe göre bekçi, "*Bir şeyi veya bir yeri bekleyip korumakla görevli kimse*" olarak

tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu). Bekçi kelimesinin alanyazındaki kullanımı incelendiğinde karşımıza ilk olarak tefsir ve belagat alanındaki çalışmalarıyla tanınan İslam âlimi Zemahşeri'nin "*Mükaddimetü'l Edeb*" isimli eseri çıkmaktadır. 12. yüzyılda Arapça yazılan bu sözlük niteliğindeki eserde "*bekçi-lik kıldı onun üzerine*" şeklindeki ifade yer almaktadır (Yüce, 1993: 79'dan aktaran Aksungur, 2018: 31). Orhan Kemal'in ölümsüz karakteri bekçi Murtaza ise kendini ve görevini şöyle tanımlamaktadır: "*yukarda Allah, Ankara'da devlet hem de hükûmet, burada da ben!*" (Kemal, 2015: 29).

Asr-ı Saadet'in İslam'ın örnek olarak yaşandığı bir dönem olması sebebiyle kapsamlı bir emniyet teşkilatı bulunmamaktadır. Bu dönemde işlenen suçlar daha küçük çaplıdır ve suç işleyenler suçlarını itiraf etme eğilimindedir. Dönemin emniyet teşkilatı olan şurtanın ise ortaya çıkış zamanı hususunda net bir tarih söylemek oldukça zordur. Bununla birlikte şurtanın, Hz. Muhammed ve birinci halife Hz. Ebû Bekir zamanında değil de ikinci halife Hz. Ömer döneminde ortaya çıktığına dair belgeler bulunmamaktadır (el-Kasimi, 1987). İslam dinini tebliğ ve dine davet için Hz. Peygamber'in kendisini, düşmanlarının saldırılarından koruması gerekmiştir. Tam da bu zamandaki emniyet biriminin, Hz. Peygamber'in hususi korunmasından oluştuğu görülmektedir (Yılmaz, 2001). İlgili dönemde, kişisel suçlarla alakalı ayrı bir birim veya özel bir emniyet çalışanı bulunmamakta, asayiş yalnızca Hz. Muhammed'in şahsının, hanesinin ve yaşadığı yerin korunmasıyla sınırlı kalmaktadır. Bu zaman aralığında Hz. Peygamber'in muhafızlık ve korumalık görevlerini yerine getirenler, "*el-hâris*" ve "*el-ases*" olarak isimlendirilmektedir (Huzai, 1986). Bekçi, nöbetçi, devriye atma ve gözetleme anlamlarına gelen "*el-âss*" kelimesinden türemiş olan "*el-ases*", gece vakti kişileri korumak, haneleri gözetlemek, şüpheli şahısları tutmak ve onların ziyan vermelerine engel olma amacıyla geceleri gezen anlamında kullanılmaktadır (el Makrizi, 1988'den aktaran Palabıyık, 2005: 150-151).

O dönemle ilgili Palabıyık'ın (2005: 155-157) verdiği bilgilere göre, "*Asesler, uyumayıp geceleyin görev yapar, akşam namazından sabaha kadar yaya olarak dolaşır ve şüpheliyi araştırırlar. Bu hâris ve aseslerin görev yerleri; Hz. Peygamber'in bulunduğu her yer, evi ve çadırı, hayvanları ve eşyalarıdır. Yani hususî bir mekân söz konusu değildir. Muhafızlar, maaş olarak Allah ve Resûlu'nun rıza ve sevgisinden başka hiçbir ücret almıyor ve beklemiyorlardı. Silah olarak, o zamanın silahlarını kullanmaktaydılar. O silahlar da kılıç, kargı, bıçak ve oktur. Görevleri ise hem İslâm'ın mücahitliğini yapmak hem de özellikle geceleri olmak üzere tehlikeli ve şüpheli yerler ve durumlarda, Hz. Peygamber'in yanında, evinde ve çadırında, silahlı bir şekilde bekleyerek onu ve şehri her türlü saldırıya karşı korumaktır*".

Atar (1975: 164) ise sonraki dönemlerden şöyle bahsetmiştir: "*Bekçilik, sürekli bir görev olarak ilk defa Hz. Ebû Bekir zamanında görülmüş ve Abdullah b. Mes'ûd gece bekçiliğine getirilmiştir. Hz. Ömer, halifeliği zamanında gece bekçiliğini bizzat kendisi yapmış, yanında bazen âzatlısı Esem'i, bazen de Abdurrahman b. Avf'ı bulundurmuştur. Daha sonraki İslâm devletlerinde bekçilik görevi genel asayiş ve emniyet teşkilâtı (şurta) içinde mütalaa edilmiş ve bu teşkilâtın başındaki kimse için de çeşitli ülkelerde "sâhibü's-şurta", "sâhibü'l-medîne", "sâhibü'l-ases", "hâkim" ve "arîf" gibi isimler kullanılmıştır*".

Kısaca, dünyada ve hususi olarak İslam coğrafyasında, yüzyıllar boyunca varlığını sürdürerek gelişen bekçilik müessesinin o zamanlarda belli başlı özellikleri olmuştur. Daha sonraları belirli kural ve niteliklerle kurumsallaşmış

yaygınlaşacak olan bekçilik, yukarıdaki bilgilerden anlaşıldığı üzere, dönemine göre önemli hizmetlerden biri olmuştur.

Bu uygulama kapsamında bekçilerin temel özellikleri şöyledir:

- Belirli bir kişiyi veya malı korumak üzere görevli olup silahlıdır.
- Kısıtlı bir mekânda faaliyet gösterirler.
- Ekseriyetle gece görevlidirler.
- Dönemin teşkilat yapısı gereği herhangi bir devlet teşkilatı içinde yer almazlar.
- Çoğunlukla yerel halk arasından seçilmişlerdir.
- Sabit bir gelirleri yoktur.
- Çeşitli isimlerle anılırlar.
- Yerleşik hayatta ortaya çıkmışlardır.
- Genelden ziyade özel görevleri vardır.

2.2. Osmanlı İmparatorluğu'nda Çarşı ve Mahalle Bekçiliği

Türk boyları, Orta Asya'da hüküm sürdükleri dönemdeki kapsayıcı idari tarzlarıyla ortak gelenek ve göreneklerin sürmesini sağlamışlardır. İlgili tarzın ürünü olan zabita müessesesi, günümüze kadar varlığını sürdürmeyi başarmıştır ve ilk zabita birimi olan bekçilik statüsünün temellerini atmıştır. Bu açıdan bakıldığında bekçilik müessesesi, Türk devletleri tarafından oluşturulan ilk özel güvenlik teşkilatı olarak değerlendirilmektedir (Şahin, 2018: 35). Dolayısıyla çeşitli isimlerle anılmış olsa da eski Türk devletlerinde kurumsal anlamda bir bekçilik teşkilatına rastlanmaz.

Çarşı ve mahalle bekçiliğinin en yoğun görüldüğü dönem, Osmanlı İmparatorluğu dönemi olmuştur. Çeşitlenen, büyüyen ve kurumsal bir kimliğe kavuşmaya başlayan mahalle birimleri, kendi içlerinden bekçileri de yaratmış ve uzun yıllar bekçiler bu mahallelerde görev yapmışlardır. Çarşı ve mahalle bekçileri, salt bir görevliden ziyade mahallenin bir ferdi olmuş ve mahalle sakinleriyle bir arada yaşamışlardır.

İlk olarak, bekçilerin sayısını on iki bin civarları olarak kestiren Evliya Çelebi, bekçiler hakkında bazı önemli bilgiler paylaşır: *“Osmanlı şehrinde bekçiler, mahallenin bir uzantısıdır. İmam, muhtar ve bekçibaşlarının emrinde çeşitli görevleri yerine getirirler. Özellikle geceleri mahallenin güvenliğinden sorumlu olup yangınların önlenmesinde ve yangın durumunda halkın uyarılmasında, resmi kararların mahalle sakinlerine bildirilmesinde belirleyici rol oynarlar. Bunun yanında, sopalarını yere vurarak saatin duyurulması ya da Ramazan geceleri ve bayramlarda davul çalmak gibi görevleri de vardır. Devletten hiçbir maaş almayıp mahalle sakinlerinden topladıkları bahşişlerle yaşarlar”* (Çelebi'den aktaran Levy, 2008: 138).

Osmanlı döneminde bekçiliğin kurumsallaşması yönünde atılan adımların ilki, özel bir güvenlik teşkilatı olarak yapılandırılmasıdır. Nitekim söz konusu değişiklik, İstanbul'u fetheden Fatih Sultan Mehmet Han tarafından verilen talimatla hayata geçmiştir. Fetih sırasında hasar alan yapılar tekrar inşa edilmiş ve Anadolu'nun farklı yerlerinden göç eden Türk halkı buralara yerleştirilmiştir. Şehrin nüfusunun büyümesiyle insanların ihtiyaçlarını gidermeye yönelik çarşılar, ticaret merkezleri ve iş hanları da inşa edilmiştir. Böylece imparatorluğun ve o günlerdeki dünya ticaretinin merkezi duraklarından biri olan İstanbul için bu mülkiyet unsurlarının güvenliği önemli bir husus olarak gündeme gelmiştir. Genel kolluğa ek olarak yerel seviyede özel bir güvenlik teşkilatı şeklinde yapılandırılan bekçilik müessesesi de böylece resmiyete kavuşmuştur (Polis Akademisi Başkanlığı, 2019: 14).

Özcan (1991: 464), “Osmanlılar'da asesbaşılık muhtemelen Fatih zamanında kurulmuş, daha sonra ağa bölüklerinden birini teşkil etmiştir” demiş ve bekçilerin görevleri ve kıyafetleriyle ilgili şu bilgileri vermiştir: “Asesbaşı ve aseslerin görevlerinin en önemlisi nöbetleşe olarak çarşı ve pazarlarda, mahallelerde, bilhassa şüpheli yerlerde geceleri dolaşmaktı. Bu sırada görevli asesler zanlıları yakalarlar, suçu sabit olanları ya yeniçeri kulluklarında (karakol) dayakla cezalandırırlar veya ilgili makama gönderirlerdi. Asesbaşının özel bir kıyafeti vardı. Başına yeşil çuhadan yapılmış çatal bir kalafat, sırtına Zağra yakalı ve yeşil kaplı divan kürkü, altına beyaz çakşır, ayağına ise sarı yemeni giyerdi”. 1914 yılı Mayıs ayı itibarıyla çarşı ve mahallelerde bekçi görevlendirilmesi zorunlu hale getirilmiş ve bekçilerin maaşları mahalle sakinleri tarafından karşılanmıştır. Ek olarak aynı yılda köylerde kır bekçileri alımı mecburi olmuştur. Ayrıca, orman bekçileri ve arazi bekçileri istihdamı da bulunmakta olup bunlar, görev yaptıkları yerlerin güvenliğini sağlamakla mükellef olmuşlardır (Özcan, 2013: 129-130).

Devlet adamı, yazar ve hattat olan Abdülaziz Bey'in (2023: 327) aktardığına göre, “İstanbul'da her mahallede en az iki, büyük mahallelerde üç kişi bekçi olarak çalıştırılırdı. Bu bekçilerin çoğu Kürd olup Şirvanlı, Harputlu, Malatyalı idiler. Ayaklarında şalvar, arkalarında abadan salta, bellerinde kırmızı kuşak, başlarında büyükçe adi fes ve abani sarık sarılı olurdu. Ayaklarına da kırmızimsı yemeni, uzun konçlu beyaz yün çorap giyer, kırmızı bağ, yani tozluk bağı sararlardı. Çok sayıdaki bu bekçilerin birisi bıyıklı olsa bile diğerleri sakallı ve kır saçlıydı, zira evlere hizmet için girip çıktıklarından yaşlı ve olgun olmaları lazımdı. Geceleri meşeden özel yapılmış, kalın ve ucu demirli sopayı ellerine alır, nöbetleşe birer-ikişer saat mahallenin her tarafını, bütün sokaklarını dolaşırlar, şayet bir hırsıza rastlarsa birinin bir yeri karıştırdığını görürlerse ellerindeki sopayla kendilerini savunarak adamı tutar, zabıtaya teslim ederlerdi”.

Bekçiler, geceleyn şehrin dirlik ve düzeninden mesul görevlilerdi. Evliya Çelebi, Seyahatname adlı eserinde 1638'de gerçekleştirilen ünlü Ordu Alayını satırlarına taşırken “Esnâf-ı Pâsbân-ı İstanbul” başlığında bekçilere ayrı bir yer vermiştir. Evliya Çelebi, Abdülaziz Bey'i doğrulayacak şekilde bekçilerle ilgili şu bilgileri vermiştir: “Gece bekçileri, alayda ellerinde ucu demirli sopalar, bellerinde kılıç, ok ve yaylar, sırtlarında abadan elbise, başlarında korkunç, acayip taçlar ve renk renk sivri külahlar ile yerlere sopa vurarak çevrede hırsız varmış gibi “Bre koma, kaçtı ha, vardı ha!” diye bağırarak geçerler ve seyircileri güldürürlermiş. Bekçiler, mahallelinin Meclis-i Şer'e başvurmaları ve kadının resmi yazısı “mürasele” ile tayin edilirdi. Mahalle halkının güvenini kazanan bekçiler, imamların, muhtarların ve bekçibaşılarının emrinde mahallenin güvenlik ve beledi işleriyle uğraşırlardı. Herhangi bir uygunsuzluk, hırsızlık ve buna benzer olaylarda görevlilere yardımda bulunur, doğum, ölüm, düğün, hastalık, askere alma ve savaş ilanı gibi hallerde gerekli hizmetleri görürlerdi. İstanbul'un meşhur gece yangınlarını mahalle bekçileri duyururlardı. İletişim araçlarının pek kısıtlı olduğu o dönemlerde, yönetimin emir ve yasaklarını mahalle halkına ilan ederler, evlerin ve konakların kışlık odunlarını kırarlar, sakalık da yaparlardı. Bütün mahalle halkını tanırlar; uygunsuz kişileri bilir, kötü bir hadiseye sebep olmamaları için gözaltında tutarlardı. Mahalle kahvelerinin üstündeki özel bekçi odalarında yatıp kalkarlar, yazlık için başka bir semt ya da şehre gidenlerin evlerine göz kulak olurlar, ellerinde ucu demirli kaim bir sopa, sırtlarında uzun bir aba olduğu halde, sabaha kadar sokaklarda sopalarını yere vurarak dolaşırlardı” (Çelebi'den aktaran Şimşek, 1994: 125-126).

Kuşkusuz, İstanbul'un eski çarşı ve mahalle bekçileri, edebiyatımızda zengin bir hatıraya sahiptir. Anadolu'dan göç eden bu bekçiler, sağlam ve heykel gibi vücuda sahip olup iffet ve namus kavramlarına sıkı sıkıya bağlıdır. Mahallenin malı olarak kabul edilen bu bekçiler, mahallenin korunan yerlerinde bekar bir yaşam sürerler ve arada memleketlerine gidip yerlerine kefil oldukları kişileri bırakırlardı. Mahalle sakinleri, malını, mülkünü, canını ve namusunu huzur içinde bu bekçilere emanet ederlerdi. İstanbul'da bekçilerin ortak unvanları “*bekçi baba*” olmuştur (Koçu, 2023: 107).

Felek (1981: 10) de benzer ifadelerle bekçiler hakkında yazdığı yazıda, bekçilerden şöyle bahsetmiştir: “*Gece sokaktan insan geçtiği pek nadirdi. Ya bir düğün veya bir yolcu gibi müstesna haller dışında sadece mahalle bekçileri dolaşırlardı. Bu bekçiler ellerinde kalın; fakat hafif bir ağaçtan yapılmış ucunda bir demir çember ve kalın tepeli demir çakılı sopası ile dolaşır saat başlarında kaldırım taşlarına bu sopaları vurarak halka haber verirlerdi. Bunlardan ve mahalle köpeklerinden başka hiç kimse sokaktan geçmezdi. Bu itibarla bekçileri iyi çalışan mahallelerde hırsızlık olmazdı. Bekçiler sokaktan geçen yabancıyı durdurarak kim olduğunu sorabilirlerdi. İşin garip tarafı, bu bekçiler hükümet memuru da değillerdi. Bunları mahalle halkı seçer, besler ve barındırırdı*”.

Sakaoğlu (1993: 245) ise bekçilerin farklı bir görevine şu ifadelerle dikkat çekmiştir: “*Osmanlı döneminde çocuklarla ilgili gerçekleştirilen törenlerde bekçiler, önemli bir rol oynarlar. Okula başlayan çocukların okula alışması için yapılan törenler âmin alayı olarak bilinmektedir. Bu geleneksel törende de çocukların yardımına bekçiler koşardı. Âmin alayı sokağın başından gözükünce, çocuk dualarla dış kapının önüne çıkartılır, mahalle bekçisi tarafından midilliye ve arabaya bindirilirdi*”.

Bekçiler daha çok Abdülhamid döneminde, İstanbul'da kamu düzenini korumak için görevlendirilmiştir. Bunu sağlamak için 1896'da ilan edilen Dersaadet ve Bilad-i Selasede Asayiş Vazifesiyle Mükellef Olan Nizamiye ve Jandarma Asakiri Şahanesiyle Polis Memurlarının Sureti Hareketlerine Dair Talimat adlı düzenlemenin ikinci maddesinde, bekçilere istihbarat alanında görevler verilmiştir. Bekçiler, gerektiğinde evlere girerek ve mahalledeki geliş gidişleri kontrol ederek polise yardım etmekle yükümlü olmuşlardır. Levy'nin (2008: 139) verdiği örneğe göre, “*Ağustos 1896'da Ermeni devrimcilerin gerçekleştirdiği Osmanlı Bankası baskınından sonra bekçiler, başkentin daha sıkı bir şekilde denetlenmesinde etkin bir rol oynamaya çağrılmıştır. Yıldız'dan gelen bir talimata göre, bir belediye müfettişinin sorumluluğu altında olmak kaydıyla bekçiler, muhtemel olayları önlemek amacıyla geceleri mahalleleri baştan başa dolaşmakla yükümlüdür. 1897 Eylül'ünde Valiliğin hazırladığı bir raporda, başkentte Ermeni tehdidine karşı savaşmak amacıyla bekçi sayısının artırılması öngörülmüştür*”.

Bekçiler, sorumlu oldukları ve görev yaptıkları mahalleli tarafından makbul insanlar olarak görülmelerine rağmen, görevlerini tam bir sorumluluk içinde layıkıyla yerine getirip getiremediklerine yönelik eleştirilere de maruz kalmışlardır. Örneğin Stamboul adlı gazetenin 23 Ocak 1895 tarihli nüshasında bekçilerin soygunlar karşısındaki etkisizlikleri şu satırlarla anlatılmaktadır: “*Etrafta insanların olup olmadığına aldırmadan, başıboş köpekler gibi sokakları serinkanlılıkla arşınlayan bu adamların icraat ve taktiklerine bel bağlamak çocukça ve dahası tehlikelidir. Bekçiler yarı askerî bir yönetmeliğe tâbi tutulan, 'özel olarak görevlendirilmiş bir kuvvet' olsaydı, sağlayacakları gerçek faydayı görürdük. Fakat*

öyle olmadıklarından, onlardan disiplin ve titiz bir denetim beklemek yersizdir. Bekçiler daha ziyade Offenbach'ın Haydutlar operasından çıkmış gibidirler..." (Levy-Aksu, 2017). Haberden de anlaşıldığı üzere, 19. yüzyılın sonlarına doğru bekçilik müessesesi artık kendisinden bekleneni pek de veremeyen bir tür kent şövalyeliği kalıntısına dönüşmeye başlamıştı ya da böyle görülmekteydi. 1896 yılına ait bir arşiv belgesinde de çarşı ve mahalle bekçilerinin görevlerinde kusur etmenin yanında, bekçiliğin gerektirdiği kılık kıyafet kurallarına riayet etmeyi de ihmal ettiklerine vurgu yapılmaktadır. Beyoğlu mutasarrıflığından alınan yazıya göre, bekçilerin bu durumu karşısında mutasarrıflıktaki yetkililer mahalle bekçilerinin tayininde başrolü oynayan imamlardan bazılarını çağırarak onlara ihtarda bulunmuştu. Ancak mutasarrıflığın bu hareketi de mevzuata aykırı bulunmuş olacak ki görevini ihmal eden bekçileri uyarma işinin bölgelerindeki komiserlere ait olduğu belirtilmişti (B.O.A., 1896'dan aktaran Doğan, 2019: 264). Başka bir örnek olarak Fatih'te çıkan bir yangından sonra Zabtiye Nezareti'nin Dahiliye Nezareti'ne sunduğu raporda, bekçilerin mesleki yetersizliği ve polis kadrolarının azlığından yakınılmıştır. Raporda çözüm olarak bekçilerin kaldırılıp yerlerine mahalle çavuşu ya da emniyet çavuşları konması önerilmiştir (Levy, 2008: 142).

Bu dönemde, bekçilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve bekçiliğin kurumsal bir zemine geçirilmesi amacıyla yapılan ilk yasal düzenlemenin, 1909'da yayımlanan ve 41 maddeden oluşan Mahalle Bekçileri Nizamnamesi olduğu anlaşılmaktadır. Esas düzenleme ise 1914 senesinde yapılmıştır. 12 Mayıs 1914 tarihi itibarıyla yürürlüğe konulan Çarşı ve Mahalle Bekçileri Hakkında Muvakkat Kanun, 1966 yılına kadar uygulanmıştır. İlgili kanun, bekçilere yeni bir kazanım getirmemiş, yalnızca önceki uygulamanın yasal bir zemine oturtulmasını sağlamıştır (Şahin, 2018: 87).

Son iki maddesi yürürlükle ilgili olup toplamda altı maddeden oluşan bu Kanun'a göre; şehir ve kasabalardaki çarşı ve mahalleler için bekçi görevlendirilmesi zorunlu kılınmıştır. Ayrıca görevlendirilecek bekçilerin "25 yaşından aşağı, 60 yaşından yukarı olmaması ve ağır suçlardan dolayı mahkûm olmamasının yanında, namus ve iffete aykırı davranışlarla tanınıyor olmaması" şartı getirilmiştir. Atanmalarının İstanbul'da Polis Müdürü'nün, vilayetlerde ise en büyük mülki amirin tasdiğiyle yapılması hüküm altına alınmıştır. Bekçilere verilecek maaşın mahallenin örf ve adetlerine göre belirlenip belediyelerce dağıtılması ifade edilmiştir. Bu Kanun'un yürürlüğe girmesinin ardından ilk olarak Kastamonu merkez, Çankırı livası (sancak) ve İnebolu kasabasında mahalle bekçiliği tesis edilmiştir (Şahin, 2018: 114).

2.3. Türkiye Cumhuriyeti'nde Çarşı ve Mahalle Bekçiliği

Cumhuriyet dönemi geldiğinde, aylıkları kaymakamlıklar tarafından belirlenen üniformalı bekçiler, artık polise yardımcı olarak görev aldıkları mahalle veya semtlerin polis karakollarına bağlı olmuşlardır. Zamanla, sadece bekçilik vazifesini yürütmüşler ve mahalleli ile bağlarını azaltmışlardır (Koçu, 2023: 107). II. Dünya Savaşı döneminde bekçiler, yoğun olarak çalışarak özellikle karartma gecelerinin yerine getirilmesinde polisler için ciddi anlamda yardımcı olmuşlardır (Tutel, 1995'ten aktaran Dikici, 2011: 403).

1914 tarihli Çarşı ve Mahalle Bekçileri Hakkında Muvakkat Kanun'un üçüncü maddesinin, bekçi paralarının belirlenmesi, dağıtılması, tahsili ve tediyesi ile ilgili kısmı, Anayasa'nın 61 ve 126'ncı maddelerine aykırı görülerek Anayasa Mahkemesi (AYM) tarafından 25 Nisan 1966 tarihinde yürürlüğe girmek üzere 26 Ekim 1965 tarihli E. 1965/25, K. 1965/57 sayılı karar ile iptal edilmiştir (AYM, 1965). Bu nedenle yeni bir kanun ihdas etme ihtiyacı doğmuş ve 1966

yılında, izin, maaş, atama, görev ve yetkilere ilişkin değişiklikler yapılarak 772 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu ile düzenleme gerçekleştirilmiştir. Bu Kanun'un yürürlüğe girmesi ile bekçiler, valinin emrine verilmişler ve genel zabıtaya yardımcı olan silahlı kolluk görevlileri olarak tanımlanmışlardır (Polis Akademisi Başkanlığı, 2019:16). Bu düzenleme sonunda bekçilik kurumu, hukuken tam anlamıyla kamusal niteliğine kavuşmuştur. Bundan sonra bekçiler, döner bütçeye alınarak maaşları devlet tarafından ödenmiştir. Halk da birtakım keyfi vergi salmalarından kurtulmuştur. Kanun teklifi Millet Meclisi'nden sonra Cumhuriyet Senatosu'nda da aynen kabul edilerek 22 Temmuz 1966 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

1980'li yıllar itibarıyla devriye faaliyetlerinde motorize ekipler kullanılmaya başlanmıştır. Bu uygulama sonucunda yaya devriye hizmetleri azalmaya başlamış ve polis, halktan kopmaya başlamıştır. İlgili dönemde, gece vakti çalışmaları gereken çarşı ve mahalle bekçilerinin görünürlüğü azalmış ve bekçiler, çaycılık, evrakçılık, bahçıvanlık, kalorifercilik ve şoförlük gibi geri hizmetlerde çalışmaya başlamışlardır. 1994'te Emniyet Genel Müdürlüğü'nün yaptığı bir anket sonucunda bekçilik müessesesi, toplumsal gelişimin erittiği bir kurum olarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda da yeni personel alımı gerçekleşmemiştir (Azcan, 2014). 1993 yılına kadar bekçi sayısı hep üst düzeydedir. Kuşkusuz, bu dönemde kırsal kesimden kentlere yoğun bir göç hareketi yaşanmış ve buna denk olarak şehirlerde güvenlik konusunda bekçilere olan ihtiyaç artmıştır (Polis Akademisi Başkanlığı, 2019: 18). 1993 yılında bekçilere verilen önem farklı nedenlerle düşmüş ve devlet, bekçi alımını durdurmuştur (İçişleri Bakanlığı, 2019: 10).

2.4. 2000'li Yıllarda Çarşı ve Mahalle Bekçiliği

2000'li yıllara gelindiğinde, bekçi sayısı asgari düzeye indirilmiştir. Artık mahallelerde bekçi düdüğünün sesi duyulmaz olmuştur. Farkındalığın artması ve merkezi yönetimin şikayetlerle uyarılması, aradan bir müddet geçtikten sonra etkisini göstermeye başlamıştır. 8 Mayıs 2008 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan 24 Nisan 2008 tarihli ve 5757 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu, Devlet Memurları Kanunu ve Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin eki (I) sayılı cetvelin Emniyet Genel Müdürlüğüne ait bölümünde yardımcı hizmetler sınıfında yer alan bekçiler, emniyet hizmetleri sınıfına geçirilmişlerdir. Hal böyle olunca geçmişteki pasif konumları daha da artmıştır (Şahin, 2018: 393). Emniyet hizmetlerinde, 4 Temmuz 1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'na tabi olarak değil de 772 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu'na göre görevleri devam etmesine rağmen fiziken mahallelerde görev almamış, daha çok polis karakollarında evrak işleri yapmışlardır (Çalışkan, 2021: 23).

Tablo 1. Yıllara Göre Çarşı ve Mahalle Bekçisi Sayıları

YILLAR	ÇARŞI VE MAHALLE BEKÇİSİ SAYILARI
1991	21.046
1995	16.958
2003	9.122
2012	4.058
2014	3.546
2015	3.109

2016	3.147
2017	4.556
2018	4.612
2019	21.319
2020	29.242
2021	29.626
2022	29.369
2023	29.514

Kaynak: (Çobanoğlu ve Bek 2019: 8) (Emniyet Genel Müdürlüğü İdare Faaliyetler Raporları, 2020, 2021 ve 2022) (Emniyet Genel Müdürlüğü Performans Programı, 2023)

2015 yılına kadar sürekli azalan çarşı ve mahalle bekçilerinin sayıları 2017 yılı itibarıyla artışa geçmiştir. Bunun nedeni ise 15 Temmuz 2016 tarihinde Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) tarafından gerçekleştirilen darbe teşebbüsü sonrası yaşanan güvenlik ve güvenlik mensubu ihtiyacına dayandırılmaktadır (Polis Akademisi Başkanlığı, 2019: 24). Bu tarihten sonra özellikle kentlerin güvenliği sorgulanmış ve pasif duruma gelen bekçiler tekrar hatırlanmıştır. İçişleri Bakanlığının açıklamasına göre, yaya devriye hizmeti ile asayiş sorunlarına karşı önleyici tedbirlerin alınabileceği ve toplumun beklentilerini karşılayan emniyet uygulamalarının, çarşı ve mahalle bekçiliği uygulaması ile gerçekleştirilebileceği düşüncesi çerçevesinde kentlerin asayiş sorunlarına çözüm bulabilmek amacıyla 2016 yılında çarşı ve mahalle bekçiliği birimi tekrar hayata geçirilmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2019: 10). 2016'da Hakkâri, İstanbul, Diyarbakır, Mardin, Şanlıurfa ve Şırnak illeri pilot iller olarak seçilmiş ve alımlar başlatılmıştır. 2018'de pilot il sayısı 20'ye çıkmış ve verimli neticeler alındığı için çarşı ve mahalle bekçiliği sistemi, 2019 yılı Mart ayı itibarıyla Türkiye genelinde 81 ilde faaliyetlerini kaldığı yerden sürdürmüştür (Polis Akademisi Başkanlığı, 2019: 6-7). 2018 yılında 4.612 olan bekçi sayısı, 2019 yılında birden artarak 21.319 bekçiye çıkmış ve 2023 yılı itibarıyla 30.000 bandına yaklaşarak 29.514 olmuştur.

Günümüzde çarşı ve mahalle bekçiliği, 18 Haziran 2020 tarihinde yürürlüğe giren 7245 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu'na göre yürütülmektedir. 772 sayılı Kanun'da belediye sınırları içinde bir bekçilik teşkilatı kurulmuş durumdaydı. Bu bakımdan bekçiler, 772 sayılı Kanun döneminde *“polis ve jandarmadan bağımsız bir teşkilata sahip ve ayrı bir personel rejimine tabiydiler”* (md.1). Ayrıca *“görevli oldukları yerin en büyük mülki amirinin emrindeydiler. Buldukları yere göre polisin en büyük amiri ya da jandarma birlik komutanı, bekçilerin mesleki amiri niteliğindeydi”* (md.2). 7245 sayılı Kanun, bekçileri bir teşkilat olarak değil, bir kolluk personeli kategorisi olarak düzenleyip yardımcı kolluk olarak nitelemektedir. Buna göre bekçiler, polise ve jandarmaya yardımcı bir faaliyet yürütürler. 7245 sayılı Kanun'a göre bekçiler, *“emniyet ve jandarma teşkilatları içinde istihdam edilir. Bunların amirleri ise meslek hiyerarşileri içinde tespit edilecektir”* (md.2); *“bekçilerin disiplin, ödüllendirme ve performans değerlendirmelerinde, istihdam edildikleri genel kolluk biriminin tabi olduğu hukuki rejime bağlı olacaklardır”* (md.13). Devlet memuru statüsünde olan bekçiler, 14 Temmuz 1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu uyarınca *“emniyet hizmetleri sınıfı ve jandarma hizmetleri sınıfında yer almaktadır”* (md.36). Buna göre çarşı ve mahalle bekçileri, istihdam edildikleri kolluk teşkilatındaki hizmet sınıfında yer almaktadırlar.

2.5. Dünyada Çarşı ve Mahalle Bekçiliği

Türkiye’de bekçilik adı altında değerlendirilen sistem, Avrupa’da ve dünyanın birçok farklı ülkesinde benzer amaçları taşıyan ve genel anlamıyla aynı hizmetleri yürüten teşkilatlar ve birimler şeklinde tezahür etmektedir. Türkiye’dekine bire bir benzeyen bir bekçilik müessesesi bulunmadığından çalışmada genel olarak eski dönemlerdeki bekçilik teşkilatları ile günümüzdekine benzeyen bekçilik teşkilatlarına yer verilmiştir.

Gece bekçiliği, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri gibi devletlerde yasaların uygulanması amacıyla belirli bir plan içinde uygulanmıştır. Bekçilerin görevi, akşam hava karardıktan sonra devriye gezmeleri ve sabah güneş doğana kadar şüphe duydukları kişileri sorgulamalarıdır. Bu tarz faaliyetlerin Avrupa’da 17. yüzyıla kadar sürdüğü bilinmektedir. Gece bekçiliğinin, nüfus artışı, sosyo-kültürel hayat tarzındaki değişimler ile iktisat ve sanayide görülen gelişimler nedeniyle yürütülmesi zorlaşmıştır. Kentlerde değişen yaşam tarzları, gece bekçiliğinin etkisini kaybetmesine neden olmuştur. 17. yüzyılın sonuna gelindiğinde, İngiltere’de yaşayan birçok ev sahibi, önceden sırayla kendi üstlendiği bekçilik vazifesini, bu işi para karşılığı yapan başka kişilere devretmeye başlamış ve yükümlülükten kaçmıştır (Thornburn, 2010’dan aktaran Çalışkan, 2021: 22).

Bekçilik müessesesinin Amerika Birleşik Devletleri’ndeki ilk örnekleri 1636 yılında Boston’da, 1658’de de New York’ta vatandaşları sorunlar konusunda uarmayı içeren bir tür gece bekçiliği biçiminde ortaya çıkmıştır. 1700’de Philadelphia, bir gece bekçiliği sistemi kurmuştur. 1808’de St.Louis, bir polis teşkilatı kurmuştur (Kappeler, 1995). Germann ve arkadaşları (1973: 66) bu bekçiliklerin etkinliğini şöyle tanımlamıştır: *“Bu ilk bekçiler, o zamanın İngiltere’sindeki benzerleri gibi çok tembel ve beceriksizdi. Küçük suçlular bazen ceza olarak nöbet tutmaya mahkûm ediliyordu. Genellikle deri kafalar olarak adlandırılan bu muhafızlar o kadar sıkıcıydı ki kasabalar bazen en basit görevleri bile resmileştirmek zorunda kalıyordu. 1722’de New Haven’da, hiçbir bekçinin uyuma özgürlüğü olmayacağı şeklinde bir yönetmelik vardı ve 1750’de Boston’da uygulanan bir kural, bekçilerin etrafta yavaşça dolaşacağını ve ara sıra durup dinleyeceğini şart koşuyordu. Bekçiler, görev sırasında sık sık uyuyor ve içiyordu ve çoğu, işi ya da korumaları gereken vatandaşları pek umursamıyorlardı”* (aktaran Gaines ve Kappeler, 2011: 69).

Fransa’da, Napolyon tarafından kurulan merkezi monarşi idare sistemi, 1789 Devrimi şartları altında kurularak mutlakiyetçi monarşiyi ortadan kaldırmış ve başta Türkiye’nin idari ve hukuki işleyişinde olmak üzere dünyada birçok ülke üzerinde etkili olmuştur. Fransız iç güvenlik düzeni, Napolyon tarzıyla ilgili olarak ikili yapılanma olan polis-jandarma niteliği göstermektedir (Nitas, 2003: 231). Fransa’da çarşı ve mahalle bekçiliğine en çok benzeyen birim, polis yardımcılığıdır. Polis memuru yardımcısı, polis memurlarına görevlerinde günlük olarak yardımcı olur. Bunlar çeşitlidir: suçluluğun önlenmesi, bastırılması, genel gözetim, insanlara yardım ve destek. Polis yardımcısı, 3 yıllık (bir kez yenilenebilir) sözleşme imzaladıktan sonra, evine mümkün olduğu kadar yakın bir yerde, menşe bölgesine atanır. Polis yardımcısı, seçme sınavlarını geçtikten sonra Polis Akademisi’nde 4 ay ücretli eğitim almaktadır. Eğitimde, diğer şeylerin yanı sıra atış yapmayı, profesyonel davranışları ve müdahale tekniklerini öğrenmektedir. Bu eğitim sırasında beş değerlendirme almaktadır. Bunları başarıyla tamamladıktan sonra sertifika almakta ve polis teşkilatında kendi seçeceği departmanda göreve başlamaktadır. Çeşitli testleri geçerse bir sonraki adım olarak, ulusal polis akademisinde barışı

koruma görevlisi statüsünde başlangıç eğitimi olarak 12 ay akademide ve 12 ay sahada eğitim almaktadır (Fransa İçişleri ve Yurtdışı Bakanlığı, 2024).

Kanada’da destekleyici polislik uygulamaları, 1957 yılından itibaren gönüllülük esasına dayanan hizmet anlayışına sahip ve güvenliğin sağlanmasında büyük önem taşıyan bir teşkilat olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında “*özel polislik*” diye Türkiye’deki bekçilik birimi ile benzer hizmetlerde bulunan bir güvenlik birimi de bulunmaktadır (Polis Akademisi Başkanlığı, 2019: 9).

3. BEKÇİLERİN YAŞADIĞI SORUNLAR VE BEKÇİLİK STATÜSÜ İÇİN YENİ İSİM ÖNERİLERİ

Çarşı ve mahalle bekçileri, yasa ve sahadaki uygulamalardan kaynaklı birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu başlık altında ilk olarak bekçilerin görev ve yetkilerinin azalmasına ve birtakım belirsizliklere sebebiyet veren Anayasa Mahkemesi (AYM) kararına yer verilecektir. Sonrasında, bekçilerin devriye hizmetlerinde yaşadığı sorunlardan bahsedilecek ve teknolojik imkânların kullanımı önerilecektir. Kadın bekçilerin istihdamı konusuna, Jandarma teşkilatı bünyesinde alım yapılmamasına ve son alımdaki belirsizlik sürecine değinilecek, değişen mahalle yapıları doğrultusunda çarşı ve mahalle bekçileri için yeni isim önerilerinde bulunulacaktır.

3.1. Anayasa Mahkemesi Kararı

AYM, 22/3/2023 tarih ve E.2020/59, K.2023/53 sayılı kararında, 7245 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu’nun birden fazla hükmünün Anayasa’ya aykırı olduğuna ve iptaline; iptal kararının, kararın Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir. İlgili karar, 1 Mart 2024 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

İlk olarak istihdam başlıklı ikinci maddenin ikinci fıkrasındaki “*Emniyet ve jandarma teşkilatlarında istihdam edilen çarşı ve mahalle bekçilerinin amirleri meslek hiyerarşileri içinde tespit edilir*” (md.2) hükmü iptal edilmiştir. Amir, her türlü atama, terfi, disiplin gibi idari işlemlerde hiyerarşik olarak görevli ve yetkili olacaktır. Dolayısıyla yeni bir yasal düzenlemenin yapılıp çarşı ve mahalle bekçilerinin amirlerinin, bağlı oldukları polis veya jandarma biriminde, kim olduklarının açıkça ifade edilmesi gerekecektir.

AYM, Kanun’un adaylarda aranacak şartlar ve sınav başlıklı 3’üncü maddesinin belirli hükümlerini de iptal etmiştir. Bu hükümlerde adaylarda aranacak şartların İçişleri Bakanlığı tarafından çıkartılacak yönetmelikle belirleneceği ifade edilmiştir. AYM, bu hükümleri, bu tarz düzenlemeler kanunla yapılması gerektiği için iptal etmiştir. Bu durumda, ilgili hükümlerin yasal bir düzenlemeyle kanun maddesinde yer alması belirsizliği giderici bir etkiye sahip olacaktır.

7245 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu’nun, önleyici ve koruyucu görev ve yetkiler başlıklı 6’ncı maddesinde yer alan “*görev bölgeleri içinde bulunan konut, iş yeri ve araçlar gibi malların korunmasında sahipleri tarafından noksan alınan tedbirleri tamamlattırmak*”, “*kamu düzenini bozacak mahiyetteki gösteri, yürüyüş ve karışıklıkların önlenmesi amacıyla genel kolluk kuvvetleri gelinceye kadar önleyici tedbirleri almak*” ve “*halkın sükûn ve istirahatini bozanları ve başkalarını rahatsız edenleri engellemek*” (md.6) ifadeleri de AYM tarafından iptal edilmiştir. Yüksek Mahkeme, iptal kararının gerekçesinde noksan tedbirler, kamu düzenini bozacak eylem ve durumlar ile önleyici tedbirler ifadelerinin

açık olmadığını ifade etmiştir. Yeni bir yasal düzenlemeyle bu hükümlerin ayrıca tanımlanması veya bu hükümlere hiç yer verilmemesinin daha yerinde olacağı değerlendirilebilir.

Benzer şekilde, durdurma ve kimlik sorma başlıklı 7'nci maddenin 6'ncı fıkrasının ilk cümlesindeki “*çarşı ve mahalle bekçisi, durdurduğu kişi üzerinde veya aracında silah ya da tehlike oluşturan diğer bir eşyanın bulunduğu hususunda yeterli şüphenin varlığı hâlinde, kendisine veya başkalarına zarar verilmesini önlemek amacıyla yönelik el ile dıştan kontrol dâhil gerekli tedbirleri alabilir...*” (md.7/6) ifadesi yine bahsi geçen durumlardaki tedbirlerin belirsizliği nedeniyle iptal edilmiştir. Çalışma saatleri başlıklı 12'nci maddedeki “*emniyet ve asayişin gerektirdiği durumlarda haftada bir gün istirahat verilmek kaydıyla bu süre artırılabilir,*” “*...güvenlik veya kamu düzeni ile görevi etkileyen zorunluluk hâlleri haricinde...*” ile “*güvenlik veya kamu düzeni ile görevi etkileyen zorunluluk hâllerine ilişkin usul ve esaslar İçişleri Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir*” (md.12) ifadeleri ise dinlenme hakkına bir sınırlama getirmesi ve sınırlamanın belirsiz öngörülemez nitelikte olduğuna hükmedilerek iptal edilmiştir. Kanun koyucunun iptal karar ve gerekçelerini dikkate alarak 7245 sayılı Kanun'u yeniden düzenleme yoluna gitmesi daha sağlıklı olabilir. Bu çalışmanın tamamlandığı 2024 yılı Ekim ayı itibarıyla bu konuda herhangi bir gelişme bulunmamaktadır. Bu durum, yasadan kaynaklanan bir belirsizlik olarak uygulamada sorunlara yol açmaktadır.

3.2. Devriye Hizmetlerinin Kolaylaştırılması ve Resmî Kayıtlar

Ulaşım olanaklarının çeşitlendiği, karbon ayak izini azaltmak için karbon salınımlı taşıtların daha az kullanılmasının veya hiç kullanılmamasının teşvik edildiği bu günlerde çarşı ve mahalle bekçileri de teknolojik gelişmelere uygun olarak yaya devriye hizmetinin kolaylaştırılmasını istemektedirler. Bisiklet ve elektronik skuter (e-skuter), bu araçların en makul olanları olarak önerilmektedir. Türkiye'de Martı, BinBin, Hop, Tazı ve Fenix gibi e-skuter kiralama şirketleri bulunmaktadır. Sırf İstanbul'da 27.782 e-skuter bulunmakta olup bu sayının 34.783'e çıkartılmasına izin verilmiştir (Anadolu Ajansı, 2024). Bu taşıtlarla ilgili 14 Nisan 2021 tarihinde Ulaştırma ve Altyapı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği ile İçişleri Bakanlıkları tarafından Elektrikli Skuter Yönetmeliği yayımlanarak bu konunun yasal zemine oturtulması amaçlanmıştır. Özellikle bisiklet ve e-skuter gibi modern ve kullanışlı tarzdaki taşıtların çarşı ve mahalle bekçileri tarafından kullanılması ile olaylara hızlı müdahale, daha fazla alanda hakimiyet ve devriye atma suretiyle insan enerjisinden verimli bir şekilde faydalanma sağlanabilir. Buna rağmen, yakalanan şüphelilerin en yakın karakola götürülmesinde bu araçlar fayda sağlamayabilir. Bu taşıtlar bekçilere zimmetli olacağından, herhangi bir kovalamaca durumunda etkinlik gösterememelerine de sebep olabilir.

Bekçiler, herhangi bir olaya müdahale ettiğinde tutanak tutarak şüphelileri en yakın karakola götürmektedirler. Kendi imkân ve kabiliyetlerini aşan durumlarda ise Çevik Kuvvet, Terörle Mücadele, Olay Yeri İnceleme gibi daha yetkin ve uzman birimlerden yardım almaktadırlar. Bu süreçten sonra ise bekçilerin herhangi bir dahli kalmadığından sıradaki işlemler ilgili birimler tarafından yürütülmekte ve sonuçlandırılmaktadır. Bu durum istatistiklere yansıtıldığında bekçilerden bahsedilmemektedir. Raporlara ya da haberlere konu olan bu gibi vakalarda bekçilere daha fazla yer verilmesinin motive edici etkiye sahip olacağı değerlendirilmektedir.

3.3. Kadın Bekçilerin İstihdamı

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre, “Türkiye’de ikamet eden nüfus, 31 Aralık 2023 tarihi itibarıyla 85 milyon 372 bin 377 kişidir. Erkek nüfus 42 milyon 734 bin 71 kişi olurken, kadın nüfus 42 milyon 638 bin 306 kişi olmuştur. Diğer bir ifadeyle toplam nüfusun %50,1’ini erkekler, %49,9’unu ise kadınlar oluşturmaktadır” (TÜİK, 2023). 2023 yılı işgücü istatistiklerine göre işsizlik oranı, “Erkeklerde %7,7 iken kadınlarda %12,6’dır” (TÜİK, 2023). İlgili istatistiklerden görüldüğü üzere kadın nüfusu erkek nüfusuna neredeyse eşitken, kadınların istihdam oranı ve işgücüne katılım oranı erkeklere kıyasla yarı yarıyadır. Kadınların istihdamı konusunda geçmişten günümüze kadar çeşitli evreler geçirilmiş, farklı sorunlarla karşılaşmıştır. Günümüzde kadın istihdamı konusunda devletler arasında dahi ciddi farklılıkların olduğu bir gerçektir. Kadın istihdamının ailesine ekonomik katkı sağlaması için teşvik edilmesi değil, kadınların kendilerine prestij, ekonomik özgürlük, statü, kabul görme gibi değerler eklemesi için desteklenmesi daha eşitlikçi bir tutum olacaktır (Ayta ve Şen, 2023: 422). Çarşı ve mahalle bekçilerinde kadınların istihdamı da ülkenin genel durumundan farksız değildir. 2016 Nisan ayında 20 ilde 69’u kadın 9 bin 433 bekçi alımı yapılmıştır. Bu tarihten sonra alım sayıları artmasına rağmen kadın çarşı ve mahalle bekçisi alımı yapılmamıştır.

3.4. Jandarma Teşkilatı Bünyesindeki Alımlar ve Son Atamadaki Belirsizlik

7245 sayılı Kanun’a göre, “çarşı ve mahalle bekçileri, genel kolluk kuvvetlerine yardımcı olmak üzere, emniyet ve jandarma teşkilatları bünyesinde silahlı bir kolluk olarak istihdam edilir” (md.2). Buna rağmen, alımların yeniden başladığı 2016 yılından itibaren tüm ilanlar Valilikler, Kaymakamlıklar ve Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı Polis Akademisi Başkanlığı tarafından yayımlanmış olup alımların hepsi emniyet hizmetleri sınıfına yapılmıştır. 2016 yılında İstanbul, Diyarbakır, Şırnak, Şanlıurfa, Mardin ve Hakkâri olmak üzere sadece 6 ilde tekrar başlayan çarşı ve mahalle bekçiliği uygulaması, 2018 yılında 20 ilde uygulanmaya başlamış ve 2019 yılı Mart ayı itibarıyla Türkiye genelinde 81 ilde uygulanır hale gelmiştir (Polis Akademisi Başkanlığı, 2019:19). 10 Mart 1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu’na göre “Türkiye Cumhuriyeti Jandarması, emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve diğer kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin verdiği görevleri yerine getiren silahlı genel kolluk kuvveti” (md.3) olup İçişleri Bakanlığına bağlıdır. “Jandarmanın genel olarak görev ve sorumluluk alanı; polis görev sahası dışı olup bu alanlar il ve ilçe belediye hudutları haricinde kalan veya polis teşkilatı bulunmayan yerlerdir” (md.10). Çarşı ve mahalle bekçileri, görevli oldukları mülki sınırlar içinde hizmet etmektedirler. Çalışmanın tamamlandığı 2024 yılı Ekim ayı itibarıyla görev yapan tüm bekçiler, emniyet teşkilatları bünyesinde istihdam edilmişlerdir. Yine aynı tarih itibarıyla Jandarma Genel Komutanlığı Performans Programı, Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu, Faaliyet Raporları ile Stratejik Planlarda çarşı ve mahalle bekçileri ilanları ve alımlarıyla ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Buna karşın, jandarma karakollarında görev yapan ve jandarmalarla beraber sayıları az da olsa devriye atan bekçilerin olduğu bilinmektedir. Yine de yaklaşık sekiz yıldır jandarma teşkilatları bünyesinde alımların yapılmaması belirli bir

iradeyi ortaya koymaktadır. Polisin görev sahası dışında çalışan jandarma için çarşı ve mahalle bekçiliği görev sahasının tanımı da oldukça ilginç olacaktır. Bu konu da yasal olarak ayrıca düzenlenmeli ve alımlar böyle yapılmaya devam edecekse çarşı ve mahalle bekçiliğinin sadece emniyet teşkilatına bağlanması bir seçenek olarak değerlendirilebilir.

Bir başka sorun, alımlarla ilgilidir. 25 Temmuz 2023 tarihinde duyurusu yapılan, 30 Eylül 2023 tarihinde uygulanan ve 23 Ekim 2023 tarihinde ise sonuçları açıklanan 2023/1. Dönem Çarşı ve Mahalle Bekçiliği yazılı sınavını kazanan adaylar için Aralık ayında mülakatlar yapılmış ve 2 Ocak 2024'te 2023/1. Dönem Çarşı ve Mahalle Bekçiliğine Giriş Sınavı sonuçları açıklanmıştır. Fakat bu tarihten sonra uzun bir belirsizlik süreci olmuş ve 10 ay sonra Polis Akademisi Başkanlığı tarafından bir bilgilendirme yapılarak Çarşı ve Mahalle Bekçiliği Temel ve Hazırlayıcı Eğitimi ile ilgili planlamanın yapıldığı duyurulmuştur. Bu belirsizlik ortamı adaylarda huzursuzluk oluşturmakta ve gelecekte atacakları adımlar için bir engel teşkil etmektedir. İlgili sınavı yürüten Polis Akademisi Başkanlığı tarafından planlama ile ilgili bir yol haritası ilgililerle önceden paylaşılarak çarşı ve mahalle bekçisi adaylarının sağlıklı bir şekilde bilgilendirilmesinin önem teşkil edeceği değerlendirilmektedir.

3.5. Modern Mahalleler

Mahallelere ayrı bir parantez açmak gerekmektedir¹, çünkü tarihi anlamda düşünüldüğünde günümüzde eski mahallelerden eser yoktur. Türkiye’de günümüzdeki mahalleler, kapsam, sınır ve sayı olarak büyük değişiklikler göstermiştir. 12 Kasım 2012 tarihli ve 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’la oluşturulan yeni büyükşehir belediye modeli, il ölçeğinde belediye hizmetlerinde bir merkezileşme ortaya çıkarmıştır. 2024 yılı Ekim ayı itibarıyla büyükşehir belediye sayısı 30, büyükşehir ilçe belediye sayısı 519, ilçe belediye sayısı 403, belde belediye sayısı 406, toplam belediye sayısı 1409 olmuştur. Ayrıca, köy sayısı 18.252, mahalle sayısı ise 32.264’tür (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2024). Mahalleler, önemli işlevleri olan kent kesimlerinden biridir. Toplumsal ilişkilerin düzenlenişinde ve biçimlenişinde, kişilerin bir arada yaşadıkları bu birimin etkisi sanıldığından büyüktür. Özellikle Osmanlı şehrinde mahalle, birbirini tanıyan, birbirlerinin davranışlarından sorumlu ve mahalli dayanışma içindeki kişilerden müteşekkil bir topluluğun yaşadığı mekândı (Ergenç, 1984: 69). Bekçiliğin tarihsel sürecini incelediğimiz ikinci bölümde de görüldüğü üzere, çarşı ve mahalleler artık eski kullanımlarının çok uzağındadırlar. Çarşıların bir kısmı modern mahallelerle kaybolmuş, bir kısmı ise eski hüviyetlerinden uzak bir şekilde tarihi alanlar durumuna gelmişlerdir. Mahalleler ise sadece nüfus bakımından bile eskisinden farklılaşmıştır. İl nüfusundan bile fazla mahallerle karşılaşmaktadır. Nitekim, TÜİK adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre “2023 yılında Türkiye’nin en kalabalık mahallesi, Diyarbakır’ın Bağlar ilçesindeki Bağcılar Mahallesi’dir. Diyarbakır’daki 1,8 milyon kişinin 151.459’unun yaşadığı mahalle, 86.047 kişinin yaşadığı Bayburt ve 89.317 kişinin yaşadığı Tunceli illerinin nüfusunu geride bırakmıştır. Bağcılar Mahallesi’nden daha az kişinin yaşadığı diğer iller, 92.819 ile Ardahan ve 148.539 ile Gümüşhane’dir. İstanbul’un Çatalca, Şile ve Adalar ilçelerinden daha fazla nüfusu olan

¹ Mahalleler için belirtilen çoğu durum çarşılar için de geçerlidir; çünkü çarşılar, tarihsel süreç içinde mahallelerden doğmuş ve onların bir birimi gibi var olmuştur.

mahallenin, Ankara'nın Polatlı, Çubuk ve Kahramankazan'ın da aralarında bulunduğu 16 ilçesinden, İzmir'in Gaziemir, Ödemiş ve Kemalpaşa ilçelerinin de yer aldığı 21 ilçeden daha fazla nüfusu bulunmaktadır. Ayrıca, İstanbul'un Beylikdüzü ilçesindeki Adnan Kahveci Mahallesi, 110.619 nüfusuyla Diyarbakır'ın Bağlar ilçesindeki Bağcılar Mahallesi'nin ardından ikinci sıraya yer alırken İstanbul'un Başakşehir ilçesindeki Kayabaşı Mahallesi, 108.455 nüfusla üçüncü sırada bulunmaktadır. Küçükçekmece ilçesinin Atakent Mahallesi, 102.743 nüfusla dördüncü, Diyarbakır'ın Kayapınar ilçesine bağlı Fırat Mahallesi de 91.279 nüfusla en kalabalık beşinci mahalledir” (TÜİK, 2023). Görüldüğü üzere, bekçilik uygulamasının yaygınlık kazandığı mahallelerden artık eser kalmamıştır, zira fazla nüfuslu mahallelerde sakinlerin ve bekçilerin birbirini yakından tanmasına imkân yoktur.

Ek olarak, güvenli ve yüksek duvarlı yeni nesil siteler, geleneksel mahalleden uzaklaşan yapılar olarak ortaya çıkmıştır. Hemen hemen hepsinin ayrıcalıklı yaşam vaat ettiği modern siteler, eski mahalle kültüründen oldukça uzak ve sınırlı komşuluk ilişkileri sunan parçalı mekânlar olmuşlardır. Özellikle çok nüfuslu ve büyük şehirlerde görülen bu türdeki yapılar, mahalle kültürünün zamanla yok olmasına neden olmuştur. Bu arada belirtmek gerekir ki plansız, kontrolsüz ve yıkıcı kentsel dönüşüm projeleri de yine geleneksel mahallenin kökünü kazıyan ve çoğunlukla soylulaştırmaya yol açan son dönemin yıkıcı sorunlarından biridir. Tüm bunlar ele alındığında, küçük yerleşim yerlerindeki hariç olmak üzere, geleneksel mahallelerden ve çarşılardan, dolayısıyla eski tarz bekçilerden bahsetmek pek mümkün görünmemektedir. Küçük yerleşim yerindeki mahalleler ve bekçileri bile eski koşullarından oldukça uzaktadırlar. Zira bekçiler, mahalleli tarafından seçilmemekte ve bekçilerin maaşları mahalleli tarafından ödenmemektedir. Bu iki fark bile eski tip bekçiliğin mahallelerde ve çarşılarda uygulanamayacağını göstermektedir. Tüm bu nedenlerle bekçilik müessesesinin artık çarşı ve mahalle ifadeleriyle kullanılmamasının isabetli olacağı daha makul bir seçenektir. Yine bekçilerin talep ettiği “*mahalle polisi*” ve “*mahalle muhafızı*” unvanları, bu çalışmanın amacına, önerisine ve paragrafta açıklanan nedenlere göre isabetli bir talep değildir.

3.6. Polis Unvanı Kullanım Talepleri

Polis Akademisi Başkanlığı'nın raporuna göre, kendi aralarında “*gece kartalları*” tabirini kullanan çarşı ve mahalle bekçilerinin unvan konusunda; bekçi kelimesinin sahip oldukları görev ve yetkileri yansıtabilecek mahiyette olmadığı, bu nedenle “*koruma polisi*” ve “*polis yardımcısı*” gibi içerisinde polis geçen unvanlar kullanmak istediklerini ve bu talebin altında yatan temel nedenin vatandaşın bekçi ile ilgili farkındalık düzeyinin düşük olduğu hususu ifade edilmektedir (Polis Akademisi Başkanlığı, 2019: 32). Bekçilerin, daha çok içinde polis geçen unvanlar kullanmak istedikleri görülmektedir. Polis Akademisinin raporunda belirtildiği üzere bu istekte vatandaşın bekçilikle ilgili farkındalık düzeylerinin az olmasının yanında polisliğin, vatandaş nezdinde daha saygın ve kamu gücünün somut bir görünümü olmasının da etkisi hayli fazladır. Bilindiği gibi diğer birçok ilimlerde olduğu üzere devlet nazariyesinin eski Yunanlılarla başladığı kabul edilmektedir. Eski Yunanlılar, kendi şehir devletlerine polis ismini vermişlerdir. Dikkat edilecek olursa eski devirlerde bizatihi devletin kendisinin adlandırıldığı polis, gözümüzde devletin emniyetini tesise yarayan inzibatî bir teşkilat ile bu teşkilat mensuplarının adı olarak yaşamaktadır (Şenel ve Şenel, 2018: 129). Mazisi insanların toplu halde yaşamaya başladığı döneme kadar uzanan devlet, hala tartışılmakta olan bir olgudur. Tarihin her döneminde devlete

farklı anlam ve görevler yüklenmiş ve birçok farklı tanım yapılmıştır. Özkaya, (2020: 344) devleti şöyle tanımlamıştır: *“ortak ülkü/amaç birliğine sahip olan insanların oluşturduğu ve uhdesinde yaşadığı, kara, deniz ve hava sınırları uluslararası kurallar çerçevesinde belirlenmiş olan, iç egemenliği tartışmasız ancak iktidar gücü anayasal çerçeveye sınırlı, uluslararası egemenliği yapılan antlaşmalarla belirlenen tüzel bir kişiliktir”*. Şüphesiz ki bekçiler de devlet ve güvenlikle alakalı hizmetler yürütmektedirler. Bekçilik teşkilatının tarihi devletler ya da polisler kadar eski değildir. Buna rağmen, ilk ve Orta Çağ’dan beri bekçilik olarak isimlendirilmese de ilgili görevlilerin, benzer görevleri üstlendiklerine şahit olunmuş, her ne isimle olursa olsun vazifeyi yürütenler, tarihsel süreç içinde uzun yıllar benimsenmiş ve toplumsal kabul görmüşlerdir. Bu müessese, yeniden yapılandırılacaksa bunun, sadece yine uzun yıllardır var olan emniyet teşkilatı altında yeni bir oluşumla yapılması gerekmektedir. Fransa’daki gibi *“polis yardımcısı”* kadrosu oluşturulması makul bir seçenektir. 7/24 hizmet veren polisler yerine *“gece polisi”* tanımıyla yeni bir kadro da yaratılabilir. Böylece polislerin, iş yükü hafiflemiş olacaktır. İlgili yenilik için 7245 sayılı Kanun’un ikinci maddesindeki *“genel kolluk kuvvetlerine yardımcı olmak üzere, emniyet ve jandarma teşkilatları bünyesinde silahlı bir kolluk olarak çarşı ve mahalle bekçileri istihdam edilir”* ifadesi, sadece *“emniyet teşkilatları bünyesinde istihdam edilir”* şeklinde değiştirilebilir. Tabii bu değişiklik tek başına yeterli olmayacaktır. Zira eğitim süreleri, çalışma şartları, özlük hakları, yetkiler, emeklilik şartları gibi ve daha da önemlisi atama hususunda bekçilerle polisler arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Bekçiler, ikamet ettikleri ilçenin mahallelerinde görev yaparak bir nevi coğrafi teminat altında hizmet vermekte ve aynı coğrafyada uzun yıllar çalışma imkânına sahiptirler. Polislerin böyle bir seçim şansı olmadığı gibi belirli süreli şark hizmeti görme zorunlulukları bulunmaktadır. Dolayısıyla tüm hususların titizlikle planlanması gerekmektedir.

3.7. Yeni İsim Önerileri

Bekçiler, önceki paragraflarda açıklanmaya çalışıldığı üzere geleneksel anlamda hizmet yürütmemektedirler. Modern kentler, mahalleleri ve çarşıları kendisiyle birlikte dönüştürerek onlara farklı kimlikler kazandırmıştır. Fiziksel mekâna dair birçok boyutu içinde barındıran kent, insanlık tarihinde önemli bir gelişme evresine işaret eder. Kentler, demografik ve iktisadi yapılarıyla birbirlerinden farklılaşırken mahalleler ve mekânlar da çeşitli şekillerde ortaya çıkar. Kent, sadece fiziksel bir alanı değil, aynı zamanda insanların davranışlarına ve düşüncelerine yansıyan yeni bir sosyal düzeni temsil etmektedir (Sezal, 1992: 23). Osmanlı’da batılılaşma, cumhuriyetin ilanı sonrasında çağdaşlaşma olarak ifade edilen Türkiye’deki değişim ve dönüşüm süreci, ortalama son iki yüz yıldır toplumsal, son yüz yıldır da mekânsal olarak yaşanmaktadır. Bu süreç, sadece kültürel değişimle sınırlı kalmayarak kentlerimizi de mekânsal olarak değiştirmiş ve dönüştürmüştür. Yine bu süreç, dünyadaki küreselleşme olgusundan ayrı düşünülemez. Daha çok ekonomik yönüyle ağır basan küreselleşme süreci, kentlerin kimliklerini, yaşam alanlarını ve mimarilerini etkileyerek kentlerin geleceğini şekillendirmektedir (Ulu ve Karakoç, 2004: 59). Tüm bu değişim ve dönüşüm süreci içinde kentsel güvenliğin tanıdık simaları olan bekçilerin ayrı tutulması düşünülemez. Süreç, bekçileri de kapsamalı ve daha önceki paragraflarda açıklandığı üzere bekçilerin, çarşı ve mahalle ifadeleri yerine *“kent bekçileri”* veya *“kent muhafızları”* olarak isimlendirilmeleri daha yerinde olacaktır. Çarşı ve mahalle yerine kent kelimesinin kullanılması, tüm kent ve kentleşme yaklaşımlarıyla uyumlu bir hal alacaktır. Yine, kentsel güvenliğin *“yeni eskis”* olan bekçilik müessesesinin, çarşı ve

mahalle kelimelerini geride bırakıp kent kelimesiyle alanyazında ve uygulamada kullanılması daha yenilikçi bir yaklaşım olacaktır.

Bunların gerçekleştirilmesi için AYM'nin iptal ettiği maddelerin, AYM'nin gerekçeli kararında açıkladığı doğrultuda yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Daha sonrasında, alımlarla ilgili yol haritası açıkça kamuoyuyla ve adaylarla paylaşılmalıdır. Eğer bekçilik müessesesi devam edecekse, sürdürülebilir ve etkin bir kentsel güvenlik hizmeti için eksiklikleri giderici önerilerin hayata geçirilmesi önem teşkil etmektedir.

SONUÇ

İnsanın özgür ve güvenli şekilde kentte yaşamasının teminatı olan kentsel güvenlik hakkı, kentlerde yaşayan insanların sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamlarını huzur içinde sürdürmelerini temin eden bir haktır. Kentlerin güven içinde olmaması, kent sakinlerinin kentle ve birbirleriyle olan ilişkilerini zafiyete uğratmanın yanında, devletler için kenti güvenli hale getirme maksadıyla ilave kamu harcamasını gerektiren bir yük olabilmektedir. Tüm bunların yanında, hızlı nüfus artışı, düzensiz göç, hırsızlık, terör, madde bağımlıları, toplumsal şiddet, karmaşa, trafik, doğal afetler, çevresel sorunlar gibi problemler kentleri güvenli olmaktan çıkarmaktadır. Kentlerin güvenli olmadığı durumlarda suç ve suç korkusu gibi olumsuz durumların görülmesi kaçınılmazdır. Güvenli olmayan kentlerde suç oranları artacak, bu da suçla ilgisi olmayan kent sakinlerinin suç korkusu yaşamasına neden olacaktır.

Kentlerin güvenliğini sağlamada Türkiye'deki temel yapı, emniyet ve jandarma teşkilatlarıdır. Genel görevli olarak görev yapan emniyet teşkilatı çalışanı olarak polislerin yanında kırsal alanlarda görev yapan jandarmalar vardır. Sahil ve kıyılarımızın güvenliğinde sorumlu ve yetkili Sahil Güvenlik Komutanlığıdır. Bankalar, alışveriş merkezleri, hastane gibi kamusal alanlarda görevli özel güvenlik görevlileri ise belirli yerlerde, belirli yetkilerle görev yaparak kentsel güvenliğe katkıda bulunmaktadır. Kökeni Türk devlet geleneğinde ve İslam medeniyetinde önemli bir konuma sahip olan ve ihtisap sistemine dayanan belediye zabıtası ise beldenin düzenini muhafaza eden, belde halkının esenlik, sağlık ve huzurunu koruyan, yetkili organların bu amaçla alacakları kararları uygulayan bir kolluk gücüdür.

Eski Türk devletlerinde kurumsal bir kimlikten bağımsız ve düzensiz olarak görülen bekçilik müessesesi, Osmanlı İmparatorluğu döneminde hem kurumsal bir kimliğe kavuşmuş hem de belirli bir düzene oturtulmuştur. Osmanlı mahallelerinde görev yapan bekçilerin, mahallenin güvenliğinden sorumlu olma, yangınların önlenmesini ve duyurulmasını sağlama, resmî kararları ilgililere bildirme, saati duyurma, Ramazan geceleri ve bayramlarda davul çalma, hırsızları yakalama, ev eşyasını taşımaya yardım etme, çeşmeden su taşıma, yük alıp götürme, mahalleli çocukları okula götürüp getirme, odunları kesme, yazlık evleri bekleme, kiralık evlere kiracı bulma ve kiraya verme gibi birbirinden farklı bir o kadar da ilintili işleri yaptıkları görülmüştür. Buna rağmen, çarşı ve mahalle bekçilerinin kurumsallıktan yoksun oldukları görülmüştür.

Bekçiliğin kurumsal bir kimliğe oturtulması için atılan ilk adım, 1909'da yayımlanan ve kırk bir maddeden oluşan Mahalle Bekçileri Nizamnamesi'dir. Esas düzenleme ise 12 Mayıs 1914 tarihi itibarıyla yürürlüğe konulan Çarşı ve Mahalle Bekçileri Hakkında Muvakkat Kanun olup Kanun, yaklaşık olarak elli iki yıl yürürlükte kalarak 1966 yılına kadar uygulanmıştır. 1966 yılında, yerel halk tarafından ücreti ve ihtiyaçları karşılanan bekçilerin; tayin, ücret, izin ve

görevlerine ilişkin olarak ıslahat yapılarak 772 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu ile düzenleme gerçekleştirilmiştir. Bu düzenlemeyle bekçilik kurumu resmi statüye tam manasıyla kavuşmuştur. 1980’li yıllarda, devriye hizmetlerinde motorize ekipler öne çıkmaya başlamış, yaya devriyeler ikinci planda kalmıştır. Bekçiler de gece çalışmaları gerekirken alınan onayla, çaycılık, evrakçılık, bahçıvanlık, kalorifercilik, şoförlük gibi geri hizmetlerde istihdam edilmeye başlamışlardır. 1993 yılına kadar bekçi sayısı hep üst seviyelerde olmasına rağmen 1993 yılında zamana ayak uyduramadığı düşünülerek bekçilere verilen önem çeşitli sebeplerle azalmaya başlamış ve devlete bekçi alımı durdurulmuştur.

2000’li yıllara gelindiğinde, bekçi mevcudu en az seviyeye indirilmiştir. 2008 yılında çarşı ve mahalle bekçileri, emniyet hizmetleri sınıfına geçirilmişlerdir. Dönüm noktası ise 15 Temmuz 2016 tarihinde FETÖ tarafından gerçekleştirilen darbe teşebbüsü olmuştur. Bu tarihten sonra emniyet teşkilatındaki terör örgütü üyesi polisler tasfiye edilmiştir. Yaya devriye hizmetinin özellikle gece vaktinde yaşanan asayiş sorunlarına karşı etkili olacağı düşünülerek, bekçilik müessesinin tekrar canlandırılması için 2016 yılında harekete geçilmiştir. Yasal düzlemde ilk olarak 772 sayılı Kanun’a dayanılarak bekçilik sınavını ve bekçi adaylarının taşınması gereken özel şartları düzenleyen İçişleri Bakanlığı Yönetmeliği, 2 Mart 2018 tarihinde Çarşı ve Mahalle Bekçiliğine Giriş Sınav Yönetmeliği adıyla yayımlanmış ve aynı konudaki eski yönetmelik ilga edilmiştir. Son olarak, 7245 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu, 11 Haziran 2020 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

Günümüzde, çarşı ve mahalle bekçiliği, 7245 sayılı Kanun’a göre yürütülmektedir. Kanun, bekçileri bir teşkilat olarak değil, bir kolluk personeli kategorisi olarak düzenleyip polis ve jandarmaya yardımcı kolluk olarak nitelemektedir. Söz konusu Kanun, ilk görüşülmeye başlandığı andan itibaren yoğun eleştirilere maruz kalmış ve birçok maddesi için AYM’ye iptal istemiyle dava açılmıştır. On sekiz maddelik Kanun’un; değiştirilen hükümler, yürürlükten kaldırılan kanun ve atıflar, geçiş hükümleri, yürürlük ve yürütme gibi önemsiz maddeleri çıkarılınca geriye kalan on dört maddenin sekizinin iptal davası konusu olması çok az görülen durumlardandır. Nitekim AYM, 22/3/2023 tarihinde vermiş olduğu E.2020/59, K.2023/53 numaralı kararında, birçok maddenin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir. Son dönemde çarşı ve mahalle bekçiliğinin hem yasal düzlemde hem de uygulamada belirsizliğin içinde olduğu görülmüştür. Ortaya çıkan olumlu ve olumsuz bulgular kapsamında aşağıda eleştiriler ve önerilere yer verilmektedir:

- Çarşı ve mahalle bekçiliğinin tekrar faaliyete geçirilmesiyle gece işlenen suçlarda düşüş görülmüştür. Çarşı ve mahalle bekçileri, sahada polis ve jandarmalarla uyum içinde hizmet ifa etmektedirler. Bu durum kentlerin güvenliği için olumludur.
- Çarşı ve mahalle bekçilerinin çoğu genç ve dinamik bir kadrodan oluşmaktadır. Çarşı ve mahalle bekçiliği, lise mezunu vatandaşlara devlette istihdam olanağı sağlayarak önemli bir fırsat sunmaktadır. Ancak 2016 yılında yapılan ilk alımlardan beri kadın çarşı ve mahalle bekçisi istihdam edilmemektedir.
- Çarşı ve mahalle bekçileri yüksek nüfuslu mahallelerde etkin olamamaktadırlar. Yaya devriye hizmeti özellikle yüzölçümü bakımından büyük olan mahallelerde zordur.

- Yaka kamerası, bisiklet ve elektronik skuter gibi araçların çarşı ve mahalle bekçileri tarafından kullanılması olaylara hızlı müdahale, daha fazla alanda hakimiyet ve devriye atma ile insan enerjisinden verimli bir şekilde faydalanma sağlayacaktır.
- AYM'nin 22/3/2023 tarihinde vermiş olduğu E.2020/59, K.2023/53 numaralı karara göre bekçilerin şu aşamada hiyerarşik amirlerinin kim olduğu belli değildir.
- Bekçiler, herhangi bir vakaya müdahale ettiğinde tutanak tutmak suretiyle ilgilileri en yakın karakola götürmektedirler. İlk müdahaleyi yapan bekçilerin bu aşamadan sonra devreden çıkması emeklerinin boşa gittiğini düşünmelerine neden olabilmektedir.
- Çarşı ve mahalle bekçilerinin emeklilik yaşı 60'tır. Bekçiler, yaş sınırın 55'e düşürülmesini istemektedirler. 2 Ocak 2024'te, 2023/1. dönem Çarşı ve Mahalle Bekçiliğine Giriş Sınavı sonuçları açıklanmasına rağmen, eğitim planlaması çok geç duyurulmuştur. İlk alımların 2016 yılında yapılmasına karşın 30348 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçiliğine Giriş Sınav Yönetmeliği, 2 Mart 2018 tarihinde yayımlanmıştır. Çarşı ve mahalle bekçilerinin polisliğe geçiş imkânı bulunmamaktadır.
- AYM, 22/3/2023 tarih ve E.2020/59, K.2023/53 numaralı kararında, 7245 sayılı Kanun'un birden fazla hükmünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir. İlgili hükümlerin yeniden ele alınması gerekmektedir.
- Eski mahallelerden eser kalmadığına göre çarşı ve mahalle bekçiliği ifadesindeki çarşı ve mahallenin artık kullanılmaması, yerine kent bekçisi veya kent muhafızı gibi ifadelerin kullanılmasının modern çağın gereklerine daha uygun olacağı önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdülaziz Bey. (2023). *Osmanlı âdet, merasim ve tabirleri: âdât ve merâsim-i kadîme, tabîrât ve muâmelât-ı kavmiyye-i osmâniyye*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Aksungur, A. B. (2018). Türk idare geleneğinde yerel güvenlik: Mmahalle bekçilerine dair bir inceleme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tTezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aliağaoğlu, A. ve Uğur, A. (2021). Kentlerde suç ve suçta iten sebepler, suçla ilgili teorik çalışmalar. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26(45), 37-54.
- Altınışık, H. U. (2023). Kent ve suç ilişkisi üzerinde bir değerlendirme. *Adli Bilimler ve Suç Araştırmaları Dergisi*, 5(5)(1), 37-50.
- Anadolu Ajansı. (2024, 15 Şubat). "İstanbul'da 34 bin 783 elektrikli scooter için izin verildi". Anadolu Ajansı. 15.02.2024. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/istanbulda-34-bin-783-elektrikli-scooter-icin-izin-verildi/3138680> (Erişim Tarihi: 7 Ekim 2024).
- Anayasa Mahkemesi. 22/3/2023, E.2020/59, K.2023/53.
- Anayasa Mahkemesi. 26/10/1965, E.1965/25, K.1965/57.
- Atar, F. (1975). İslam adliye teşkilatının ortaya çıkışı ve işleyişi. (Yayımlanmamış dDoktora tTezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Ayta, F. ve Şen, M. (2023). Türkiye'de kadın istihdamının genel görünümü: istihdamın artırılması kapsamında seçilmiş ülke örnekleri. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 9(2), 421-454.

- Azcan, İ. (2014). Toplum destekli polislikte yeni bir model: çarşı ve mahalle bekçileri. *Çağın Polis Dergisi*, Blog yazısı. <https://www.caginpolisi.com.tr/toplum-destekli-polislikte-yeni-bir-model/> (Erişim tarihi: 7 Ekim 2024).
- Çalışkan, A. (2021). Bekçilerin toplumsal rolleri: savunulabilir mekân teorisinden hareketle medya temsilleri üzerine bir değerlendirme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 20-36.
- Çobanoğlu, Ş. A. ve Bek, A. (2019). Çarşı ve mahallelerde yardımcı genel kolluk hizmeti olarak bekçilik. *13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu*, 1-14.
- Dikici, A. (2011). Milli şef dönemi iç güvenlik anlayışı ve Türk polisi. *Journal of Atatürk Research Center*, 80, 389-460.
- Doğan, C. (2019). Eski İstanbul'da mahalle bekçisi ve II. Meşrutiyet'te bekçi teşkilatının düzenlenmesi bağlamında mahalle bekçileri nizamnamesi (1908-1918). *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 6(14), 257-273.
- Ergenç, Ö. (1984). *Osmanlı şehrindeki mahallenin işlev ve nitelikleri üzerine*. Osmanlı Araştırmaları IV. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Ertan, K. A. ve Ertan, B. (2013). Kentli hakları: kent ve insan hakları bağlamında kentsel hizmetlere erişim hakkı. Berk, S. K. ve Semerci, P. U. (Ed.). *Kentsel dönüşüm ve insan hakları* içinde (ss. 45-72). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Felek, B. (1981, 28 Haziran). Osmanlı devrinde bir Türk mahallesi anatomisi. Milliyet Aktüalite, Köşe yazısı. Alınan yer <https://core.ac.uk/reader/80953543> (Erişim tarihi: 7 Ekim 2024).
- Fransa İçişleri ve Yurtdışı Bakanlığı, (2024). Ulusal Polis. <https://www.interieur.gouv.fr/ministere/police-nationale> (Erişim Tarihi: 7 Ekim 2024).
- Gaines, L. K. ve Kappeler, V. E. (2011). *Policing in America*. (7. Baskı). ABD: Anderson Publishing.
- Işık, R. (2015). Toplumsal ve dinsel değerlerdeki azalma ile birlikte suç korkusundaki artış. Solak, A. ve Solak Ö. (Ed.). *Gündelik hayat sosyolojisi açısından suç ve suç korkusu* içinde (ss. 461-474) Ankara: Hegem Vakfı Yayınları.
- İçişleri Bakanlığı (2019). Çarşı ve mahalle bekçiliği saha araştırması. İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı: Ankara.
- Kaboğlu, İ. Ö. (1998). *Özgürlükler hukuku: insan haklarının hukuksal yapısı*. İstanbul: Afa Yayıncılık.
- Kalabalık, H. (2016). *İnsan hakları ve kamu özgürlükleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Karasu, M. A. (2012). Kent ve suç üzerine kavramsal bir çerçeve. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 13(2), 175-193.
- Kaypak, Ş. (2013). Kentsel güvenlik açısından mahallenin önemi. KAYSEM-8 Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler ve Kentsel Politikalar Bildiri Kitabı. 11-12.
- Kemal, O. (2015). *Murtaza*. (23. Baskı). İstanbul: Everest Yayınları.
- Kızılboğa Özasan, R. (2020). Depremlere dirençli güvenlik hakkımız. Özkaya, Ö. (Ed.). *Farklı Açılımlarla İnsan Hakları ve Güvenlik* içinde (ss. 247-277) Ankara: Adalet Yayınevi.
- Koçu, R. E. (2023). *Tarihte İstanbul esnafı*. (4. Baskı). İstanbul: Doğan Kitap.
- Lefebvre, H. (2022). *Şehir hakkı*. (5. Baskı). (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Levy, N. (2008). Yakından korunan düzen: Abdülhamid devrinden İkinci Meşrutiyet dönemine bekçi örneği. Levy, N. ve Toumarkine, A. (Ed.). *Osmanlı'da asayiş, suç ve ceza* içinde (ss. 135-145) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Nitas, K. (2003). Fransa yönetim sistemi. Nitas, K. (Ed.). *21. yüzyılda yönetim* içinde (ss. 229-329) Ankara: Türk İdari Araştırmalar Vakfı.
- Özcan, A. (1991). Asesbaşı. *İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt 3, ss. 464), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi.
- Özcan, A. (2013). Zaptiye. *İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt 44, ss. 128-130) Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi.
- Özkaya, Ö. (2020). Devlet olgusu üzerine bir değerlendirme. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 8(16), 317-352.
- Palabıyık, M. H. (2005). İslam'ın ilk yıllarında emniyet ve asayiş işleri. *İstem*, 3(6), 147-175.
- Polis Akademisi Başkanlığı (2019). Güvenliğin kurumsal yönetiminde destekleyici polislik: bekçilik örneği. İrdem, İ., Öztürk, E. ve Akıncıoğlu, N. U. (Ed.). Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

- Polis Akademisi Başkanlığı. (2024, 3 Ekim). "Çarşı ve mahalle bekçiliği temel ve hazırlayıcı eğitimini almamış olan adayların dikkatine". Polis Akademisi Başkanlığı. 03.10.2024. <https://pa.edu.tr/duyuru/carsi-ve-mahalle-bekciligi-temel-ve-hazirlayici-egitimini-almamis-olan-adaylarin-dikkatine-13813> (Erişim Tarihi: 7 Ekim 2024).
- Sakaoğlu, N. (1993). Âmin alayı. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* içinde (Cilt: 1, ss. 245), İstanbul: Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı.
- Savaşkan, O. (2022). Kentsel hakların insan hakları sınıflandırması içindeki yeri. Kızılböğâ Özaslan, R. (Ed.). *Kentli hakları* içinde (ss. 15-45) Ankara: Adalet Yayınevi.
- Sezal, İ. (1992). *Şehirleşme*. İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Sipahi, E. B. (2016). *Suç korkusu: Türkiye kentlerinde bir alan araştırması*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Şahin, E. (2018). *Çarşı ve mahalle bekçileri*. Ankara: Türk Polis Teşkilatı.
- Şenel, M. ve Şenel, A. T. (2018). *Devlet genel güvenliği ve polis*. (2. Baskı), Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Şimşek, İ. (1994). Bekçiler. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* içinde (Cilt: 2, ss. 125-126), İstanbul: Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı.
- Tekeli, İ. (2011). *Kent, kentli hakları, kentleşme ve kentsel dönüşüm yazıları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuculari-2023-49684> (Erişim tarihi: 7 Ekim 2024).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023). İşgücü İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2023-53521> (Erişim Tarihi: 7 Ekim 2024).
- Ulu, A. ve Karakoç, İ. (2004). Kentsel değişimin kent kimliğine etkisi. *Planlama*, 3(2), 59-66.
- 1914 tarihli Çarşı ve Mahalle Bekçileri Hakkında Muvakkat Kanun.
- 14 Temmuz 1965 tarih ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu.
- 14 Temmuz 1966 tarih ve 772 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu.
- 10 Temmuz 2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu.
- 3 Temmuz 2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu.
- 11 Haziran 2020 tarih ve 7245 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu.
- 14 Nisan 2021 tarihli Elektrikli Skuter Yönetmeliği.
- 15 Nisan 2021 tarih Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği.
- 24 Nisan 2008 tarih ve 5757 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu, Devlet Memurları Kanunu ve Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararıyla Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.

EXTENDED SUMMARY

Under the title of urban rights, which emerged through the implementation of human rights at the local level, the right to urban security, specifically the bazaar and neighborhood watchmen, will be examined. The bazaar and neighborhood watchmanship system, whose origins date back to Islam and the old Turkish states and was intensively implemented and legally regulated during the Ottoman Empire, lost its effect in the past with the proclamation of the republic and purchases decreased over time. The first legal regulation for watchmen, which came to the agenda again in the 2000s, was made in 2008 and their positions were included in the security services class. The watchmen, who were recalled after the treacherous coup attempt in 2016, have since returned to the neighborhoods that were their area of duty. There have been many changes in the Turkish administrative structure until this year. Especially the increase in the number of metropolitan cities and the connection of villages to neighborhoods have increased the

number of neighborhoods. Therefore, the structure of the neighborhoods has changed. Additionally, urbanization movements have created new spaces such as high-security sites and destroyed traditional neighborhoods. Due to the changing structure of cities and neighborhoods, new name suggestions for watchmen instead of bazaar and neighborhood watchmen is the original value of this study.

In this study, the bazaar and neighborhood watchmanship discussed examined comparatively in a specific area. The goals of the watchman system, which was brought back after 25 years, will be examined and then it will be tried to understand whether these goals were achieved at the local level. The aim here is to try to determine the advantages, deficiencies, rights and wrongs of this application and to make new name suggestions. The security problem is one of the biggest problems that maintains its importance not only in Türkiye but also in the world. States carry out various actions and practices with their central and local actors to solve the security problem. In Türkiye, the security problem was tried to be solved at the local level by re-introducing the bazaar and neighborhood watchmanship, which is affiliated with these two service classes, together with the police and gendarmerie organized by the central government. Since the benefits that the bazaar and neighborhood watchmanship provided/will provide to the problems experienced in ensuring urban security were considered important, this application was put into practice years later. The most important aim is to examine the contributions of the bazaar and neighborhood watchmanship to urban security. 5 theses, 1 book and 1 report were identified regarding the bazaar and neighborhood watchmanship. In the study titled "Civilian Control Model for Increasing the Accountability and Effectiveness of the Bazaar and Neighborhood Watchman System" prepared by Seda Kulu Bay (2021), the concepts of law enforcement were examined conceptually, bazaar and neighborhood watchmanship was explained with its applications in our country and around the world within the historical process, the legal basis, duties and working conditions of bazaar and neighborhood watchmen in our country were examined and then the civil control model to be presented as a proposal was passed. The civil control model was exemplified in terms of bazaar and neighborhood watchmanship with its examples in our country and around the world. Finally, a civil control model was proposed for the effectiveness and accountability of bazaar and neighborhood watchmanship and presented in the literature. In the study titled "A Qualitative Research on Bazaar and Neighborhood Watchmanship in Terms of Urban Security" by İsa Yavaş (2021), bazaar and neighborhood watchmanship was examined in terms of urban security, similar to the study I planned. Conceptually, city, urban security, urban crime definitions were made, law enforcement units were examined at national and international levels, and the historical development of bazaar and neighborhood watchmen in our country was explained. News about bazaar and neighborhood watchmen in selected newspapers were scanned and analysed with the purposeful sampling method. Ali Burak Aksungur (2018) examined neighborhood watchmen in detail in his study titled "Local Security in Turkish Management Tradition: A Research on Neighborhood Watchmen" in the historical process. In the study where the neighborhood management unit was examined in detail, the concepts of neighborhood and watchmen were evaluated together with the concept of security. Yusuf Canevi (2023) examined the watchman institution in the historical process in his study titled "Watchman Institution in Urban Security and the Transformation of Watchmen in

Turkey After 2017: A Research on Nevşehir Hacı Bektaş Veli University”, tried to explain the reasons for its re-emergence, and also conducted applied research based on a survey study. Bektaş Deneri (2023), in his study titled “Analysis of Bazaar and Neighborhood Watchmen in the Context of Change in Turkey’s Internal Security Order”, emphasized the political reasons for the watchman system that was re-implemented in 2016. Aykut Çalışkan (2021), in his research article titled “Social Roles of Watchmen: Evaluation of Media Representations Based on Defensible Space Theory”, examined the social roles of bazaar and neighborhood watchmen through media representations and explained the contributions of watchmen to crime prevention with macro data through public order practices. Eyüp Şahin (2018) in his book titled “Bazaar and Neighborhood Watchmen” explained the whole history of watchmanship status. In the report titled “Supportive Policing in the Institutional Management of Security: The Case of Watchmanship” prepared by the Police Academy Presidency (2020), watchmanship was examined historically, the effect of watchmanship on public order incidents was discussed, the institutional structure of watchmanship was investigated and examples from the world were given. New name suggestions were made due to the changing neighborhoods for the watchmanship status, which was a deficiency that I saw in the literature and which I will also study. Since there is no study on this subject, my study completed the deficiency here. Thus, the deficiency in the literature was tried to be eliminated.

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Finansal Destek | Financial Support: Murat ÖZTÜRK ve Rüveyda KIZILBOĞA ÖZASLAN, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | *Murat ÖZTÜRK and Rüveyda KIZILBOĞA ÖZASLAN have not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.*

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | *No conflict of interest or common interest has been declared by the authors.*

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | *The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.*

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazarlar, makalenin tüm süreçlerinde Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nden başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir. | *The author declares that he/she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences in all processes of the paper and that he/she does not make any falsification of the data collected. In addition, he/she declares that Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences.*